**Emil DUMEA**

# TEOLOGIA ROMANO-CATOLICĂ ÎN MOLDOVA

Evoluţia Bisericii Catolice din Moldova, implicarea sa activă atât în trăirea spirituală a membrilor săi, cât şi în viaţa socială şi culturală din această provincie istorică, a avut drept rezultat, după un lung şi angajant itinerar, înfiinţarea în anul 2002 a Facultăţii de Teologie Romano-Catolică din cadrul Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.

Pentru Biserica Catolică din Moldova acest eveniment a marcat, fără a folosi expresii stereotipe, o recunoaştere a activităţii sale în domeniul învăţământului şi a cercetării, pentru mult timp nerecunoscută sau pusă în umbră de autorităţile regimului comunist, o încununare a sacrificiilor pe care marile personalităţi din cadrul său, ierarhi, oameni de cultură, dar şi simplii credincioşi le-au făcut pentru progresul spiritual şi uman al comunităţilor din care făceau parte şi, implicit, pentru cultura din Moldova.

În acest an jubiliar, când Universitatea ieşeană aniversează 150 de ani de la înfiinţare, Facultatea de Teologie Romano-Catolică din Iaşi, după doar 8 ani de la începutul funcţionării sale în cadrul instituţional oferit de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", se poate mândri deja cu rezultate semnificative în activitatea educaţională şi de cercetare pe care o desfăşoară, în colaborare cu structurile oferite de această instituţie prestigioasă a învăţământului superior din România, recunoscută şi la nivel internaţional. Mulţi dintre absolvenţii săi au reuşit să-şi finalizeze studiile, unii dintre ei terminând şi ciclul de masterat, dar, conştientă că este încă la început de drum în lumea academică, Facultatea nu poate să prezinte pentru moment rezultatul unor cercetări speficifice ciclului doctoral, aşa cum este cazul celorlalte facultăţi din Universitate. Prin urmare, Facultatea de Teologie Romano-Catolică, considerând că este tributară activităţii de cercetare la care este chemată să-şi aducă aportul, va încerca să facă o sinteză a formelor de activitate culturală pe care le-a desfăşurat de-a lungul istoriei sale Biserica Catolică din Moldova.

În acest sens, credem că se impune o prezentare succintă a prezenţei catolicismului pe teritoriul Moldovei şi a formelor sale de organizare, începând cu primele menţionări ale acestora (secolul al XIII-lea) şi terminând cu situaţia actuală a învăţământului catolic, făcând o trecere în revistă a datelor, evenimentelor şi personalităţilor care au marcat viaţa culturală a Bisericii Catolice.

## 1. Promovarea cultural-religioasă în secolele XIII-XVIII

La începutul secolului al XIII-lea pe teritoriul Moldovei s-au stabilit cumanii, un popor migrator înrudit cu pecenegii, aflaţi temporar în partea de est

a Carpaţilor. Pentru aceştia papa Grigore al IX-lea (1227-1241) a aprobat în 1227 înfiinţarea unei episcopii, Episcopia Cumanilor sau Episcopia de Milcov (1227-1241).

În urma unor cereri adresate papei Grigore al XI-lea (1370-1378) de către voievodul Laţcu, la 9 martie 1371 s-a înfiinţat Episcopia de Siret (1371-1434), în care au activat cinci episcopi, ultimul fiind franciscanul Ioan, numit la 29 iulie 1434.

La începutul secolului al XV-lea a fost înfiinţată Episcopia de Baia (1413-1523), la conducerea acestei episcopii succedându-se şapte episcopi.

La 17 septembrie 1607 papa Paul al V-lea (1605-1621) îl numeşte pe franciscanul Ieronim Arsengo (făcea parte din Ordinul franciscan prezent în Moldova încă din secolul al XIII-lea) ca prim titular al Episcopiei de Bacău (1607-1818). Această episcopie a fiinţat până în anul 1818, când a murit ultimul episcop care a purtat acest nume, Iosif Bonaventura Berardi († 20 aprilie 1818, Iaşi).

Din 1818 activitatea misionarilor catolici din Moldova a fost coordonată de la Iaşi, sediul Vicariatului Apostolic al Moldovei ce a fost condus de 14 vizitatori apostolici, ultimul fiind Nicolae Iosif Camilli, numit la 16 septembrie 1881, cel care va fi primul titular al Episcopiei de Iaşi, înfiinţată la 27 iunie 1884.

Aşa cum se poate constata, toate aceste forme de organizare a minorităţii catolice din Moldova nu au fost de lungă durată, acest lucru datorându-se în special deselor războaie, instabilităţii politice şi precarietăţii materiale a structurilor Bisericii Catolice. În pofida acestor factori care au caracterizat scena politică şi societatea Moldovei din secolele XVII-XVIII, şi implicit au influenţat evoluţia sau involuţia comunităţilor catolice, misionarii catolici care au activat în această perioadă în Moldova, mai ales cei italieni, au încercat să expună învăţătura Bisericii Catolice în limba autohtonă, redactând unele catehisme sau alte scrieri religioase de o mare valoare lingvistică şi literară. Desigur, nu este vorba despre sintagma „formare culturală" din accepţiunea de astăzi a expresiei, dar dacă ţinem cont că unele dintre aceste scrieri sunt contemporane cu primele menţionate de literatura moldavă (*Cazania* din 1643), putem afirma că reprezentanţii Bisericii Catolice şi-au adus contribuţia într-un mod semnificativ la apariţia primelor forme de educaţie religioasă şi, în acelaşi timp, de interacţiune culturală. În sfârşit, trebuie subliniat faptul că reprezentanţii Bisericii Catolice care au activat aici (misionari, vizitatori apostolici, episcopi) ne-au lăsat, prin rapoartele şi scrierile lor referitoare la Biserica Catolică din Moldova, informaţii preţioase asupra întregii societăţi din Moldova în ansamblul ei, fundamentale pentru cunoaşterea istorică.

În următoarele rânduri vom aminti în ordine cronologică lucrările reprezentative a zece misionari din această perioadă, încercând să sintetizăm un studiu elaborat de pr. dr. Anton Despinescu şi de dr. Dănuţ Doboş, *Preocupări culturale la misionarii din Moldova (sec. XVII-XX)*, apărut în nr. 4 (2003) al revistei de specialitate „Buletin istoric" (p. 66-87) a Departamentului de cercetare ştiinţifică din cadrul Episcopiei Romano-Catolice de Iaşi (notele aparţin aceloraşi autori).

Misionarul **Bartolomeu Bassetti** a scris în anul 1640 un *Catehism* în limba română ce urma să fie tipărit în primăvara anului 1641 la Iaşi, aşa cum rezultă din scrisoarea trimisă la 15 februarie 1641 de Bassetti prefectului Congregaţiei „De Propaganda Fide", publicată fragmentar în 1942 de Bonaventura Morariu, în care se afirma: „A venit tipograful în Iaşi, care va tipări pentru schismatici diferite lucruri, şi în particular *Evanghelia* în limba valahă; în aceeaşi limbă voi tipări şi eu un catehism pentru aceşti catolici, care nu cunosc noţiuni de credinţă şi sacramente şi alte lucruri necesare pentru a fi cunoscute de orice catolic"[1]. Cu privire la acest text, D. Găzdaru considera că *Evanghelia* citată de Bassetti era *Cazania lui Varlaam*, dată la tipar în februarie 1641, dar publicată în 1643[2]. Prin urmare, în opinia lui D. Găzdaru, „*Catehismul* atestat la 1641 este mai vechi cu cel puţin 36 de ani decât *Catehismul* lui Vito Pilluzio, tipărit la Roma în anul 1667 şi considerat drept cel mai vechi până acum. În acelaşi timp, catehismul menţionat în raportul lui Bassetti este şi cel mai vechi text românesc ieşit din pana unui italian"[3]. Dacă această ipoteză va fi susţinută în viitor de noi probe, acest catehism ar fi cea dintâi carte tipărită în Moldova, loc deţinut până acum de *Cazania lui Varlaam*.

Bassetti este şi autorul textului intitulat *Întrebări la Botez. Tatăl nostru. Crezul. Binecuvântări*, scris în 1643, cu intenţia de a fi înglobat în lucrarea *Speculum ordinis*, care conţinea principalele decizii ale primului Sinod diecezan al catolicilor din Moldova, ţinut la Cotnari (6 noiembrie 1642), cu aprobarea domnitorului Vasile Lupu[4], în paralel cu Sinodul ortodox de la Iaşi, însă nu a fost găsit nici un document care să ateste tipărirea textelor menţionate.

Într-o scrisoare trimisă de la Iaşi, la 25 iunie 1644, Congregaţiei „De Propaganda Fide", **Gaspare Da Noto**, viceprefectul Misiunii din Valahia şi Moldova, afirma: „Acum mă aflu la Iaşi, unde sunt mulţi catolici şi am tradus în limba comună a ţării doctrina creştină a cardinalului Bellarmino, cu declaraţiile sale, pentru a o preda copiilor şi chiar celor mari, care nici măcar semnul crucii nu ştiu ce este şi cărora le pare ceva nou când aud aceste declaraţii ale doctrinei creştine". Scrisoarea a fost publicată de D. Găzdaru într-un studiu publicat în 1934, şi republicată în 1975[5]. Lucrarea nu a fost găsită în Arhivele Vaticane şi nici în Arhivele „De Propaganda Fide", dar acest lucru nu exclude în totalitate dispariţia sa definitivă.

Misionarul **Vito Piluzzio** a tipărit în 1677, la Roma, în tipografia Congregaţiei „De Propaganda Fide", un *Catehism* considerat a fi una dintre operele literare cele mai cunoscute ale misionarilor italieni. Catehismul este unul dintre cele mai vechi texte româneşti cu caractere latine, care au fost

---

[1] Cf. B. Morariu, *La missione dei frati minori conventuali in Moldavia e Valachia nel suo primo periodo, 1623-1650*, Roma 1962, p. 42.

[2] C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Bucureşti, 1975, p. 453.

[3] D. Găzdaru, *op. cit.*, p. 7.

[4] Cf. APF (Arhiva Congregaţiei „De Propaganda Fide"), *Scritture rif.*, vol. 61, f. 143v.

[5] Cf. D. Găzdaru, *Un catehism românesc din 1644*, în *Omagiu profesorului…*, p. 62.

tipărite şi păstrate. Primul care i-a semnalat existenţa a fost T. Cipariu[6], în 1858, referindu-se la exemplarul descoperit de M. Kogălniceanu la Berlin.

Prefectul Misiunii din Moldova, **Felice Anton Zauli**, a redactat în româneşte, în 1714, un *Catehism* şi o traducere a *Evangheliilor duminicale de peste an*. Cele două manuscrise au fost trimise din Moldova secretarului Congregaţiei „De Propaganda Fide”[7], dar probabil s-au pierdut[8].

În 1719, **Silvestru D'Amelio**, prefectul Misiunii din Moldova, a tradus în româneşte catehismul iezuitului Petru Canisius, *Opus Catechisticum*, *sive de summa doctrinae christianae D. Petri Canisii*. Traducerea are titlul *Summa Envezaeturi Krestineszty* iar la final are adăugat un vocabular italiano-român. Lucrarea, rămasă în formă de manuscris (manuscrisul D30), a fost descoperită în Arhiva Franciscanilor Conventuali din Roma în 1923 de asistentul general Francisc Monay[9] şi editat parţial în 1924 de Ovidiu Densuşianu[10]. S. D'Amelio a redactat în 1737 şi o culegere de 85 de predici, scrisă în latină şi în română, *Conciones lingua latina-muldava*[11], destinată misionarilor italieni.

Misionarul **Francisc M. Madrelli**, ce activa în Moldova, a redactat în 1740 o „gramatică în limbile latină şi moldavă, cu un vocabular anexat”[12]. Deşi manuscrisul nu a fost găsit, G. Piccillo consideră că lucrarea acestuia este prima gramatică scrisă în limba română, anterioară celor scrise de S. Micu, Macarie, Gramaticii de la Kalocsa şi a lui Dimitrie Eustatie Braşoveanul (1757)[13].

Un alt misionar italian, **Anton M. Mauro**, este autorul a două manuscrise importante: *Diverse materie in lingua moldava* (1760)[14]; şi faimosul manuscris *Asch* 223 din Göttingen[15], a cărui paternitate a fost stabilită de G. Piccillo în 1982. Despre acesta din urmă, Nicolae Iorga, cel care l-a descoperit în 1898, afirma în cadrul unei şedinţe a Academiei Române, la 28 martie 1898: „Biblioteca din Göttingen posedă un manuscris neaşteptat din toate punctele de vedere. E o gramatică românească, o gramatică românească din secolul al XVIII-lea, posterioară numai gramaticii lui Eustatie Braşoveanul, şi, în sfârşit, o gramatică românească scrisă de un străin în italieneşte”[16].

---

[6] Cf. T. Cipariu, *Analecte literare*, vol. XXXVIII, Blaj, 1858, p. 254-256.

[7] Cf. I. Gabor, *Ierarhia catolică a Moldovei. Episcopia de Bacău* (ms.), p. 165.

[8] Cf. G. Piccillo, *Il glossario italiano-moldavo di Silvestro D'Amelio (1719)*, p. 21.

[9] Cf. AGO Conv., fond *Manuscrise*, D30.

[10] Cf. O. Densuşianu, *Manuscrisul românesc al lui Silvestru D'Amelio*, în „Grai şi Suflet”, I, 1923-1924, p. 286-311.

[11] Cf. T. Ferro, *Uno ms. romeno degli inizi del sec. XVIII: le „Conciones lingua latina-muldava” di Silvestro D'Amelio (1725)* (ms.), comunicare la Gartner Kolloquim – Insbruck, 1985.

[12] Cf. APF, fond *Moldavia*, vol. 4, f. 234-236.

[13] Cf. G. Piccillo, *op. cit.*, p. 211.

[14] *Ibidem*, p. 49.

[15] Cf. G. Piccillo, *Il manoscritto italiano-romeno Asch 223 di Göttingen*, în „Revue de linguistique roumaine”, tom 46/1982, p. 225-279.

[16] Cf. N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, în „Analele Academiei Române”, secţia istorică, seria a II-a, Bucureşti, 1899, p. 197-203.

Între 1775 şi 1777[17] misionarul **Francantonio Minotto** informa Congregaţia „De Propagande Fide" că a redactat în limba română un catehism, o gramatică şi un dicţionar,. Scrisorile au fost descoperite în secolul al XIX-lea la Roma de I. Bianu, dar manuscrisele lui Minotto nu au fost găsite, căutările lui Piccillo în acest sens soldându-se cu un eşec[18].

Misionarul sicilian **Placido Porcelli**, după ce s-a reîntors în Italia, în 1792, după o lungă activitate în Moldova, a tradus şi compus în româneşte un catehism, un dicţionar, un evangheliar, mai multe dialoguri, o litanie, diferite rugăciuni şi câteva imnuri religioase[19], ce nu au fost descoperite până acum în arhivele din Roma[20].

În scrisoarea trimisă din Moldova de misionarul **Anton Maria Sciaca** papei Pius al VII-lea, la 21 iunie 1823, acesta afirmă că a redactat o gramatică şi un dicţionar. Scrisoarea a fost publicată de D. Găzdaru în studiile sale din 1935[21] şi 1975[22], dar manuscrisele menţionate de misionar nu au fost încă descoperite.

Prin activitatea şi scrierile lor, aceşti misionari au adus o importantă contribuţie la dezvoltarea primelor forme de scriere în limba română, recunoscute şi apreciate de nenumăraţi lingvişti, redactarea lucrărilor lor, catehisme, gramatici, vocabulare, scrieri religioase, având o valenţă culturală care depăşeşte graniţele confesionale. Putem afirma că sunt primele forme de activitate educaţională şi de cercetare ale Bisericii Catolice pe teritoriul Moldovei, informaţiile pe care ni le-au transmis în acest sens fiind extrem de preţioase.

Pentru secolul al XIX-lea trimitem la lucrarea pr. prof. univ. Emil Dumea, *Cărţi şi reviste catolice româneşti în Moldova*, Iaşi, 2002, care trece în revistă scrierile catolice cele mai importante din acest secol.

Menţionăm doar unele dintre ele, informaţiile referitoare la acestea putând fi găsite în lucrarea citată anterior: 1) *Mai multe predici din anul 1800*, Iaşi, 1841; 2) *Abecedar pentru învăţarea pruncilor catolici din principatul Moldovei*, Iaşi, 1841; 3) *Katehismul kreştinesc pentru junimea de religie romano-catolică…*, redactat de Anton de Stefano, Braşov, 1848; 4) *Kalea crucii…*, de Anton de Stefano, Braşov, 1848; 5) *Katehismu creştinescu pentru junimea romano-catolică…*, Anton de Stefano, Lemberg, 1857; 6) *Explicaţiuni evanghelice pentru toate duminicile…*, Iaşi, 1858; 7) *Catehismul elementar pentru tinerii romano-catolici…*, scris de Iosif Slandari, Iaşi, 1866; 8) *Învăţătură creştină ce se învaţă în Biserica din Cornii…*, Huşi, 1874; 9) *Rugăciuni către Dumnezeu şi imnuri sacre…*, lucrare redactată de Anton De Stefano la Napoli în 1886.

---

[17] Cf. D. Găzdaru, *O gramatică, un dicţionar şi un catehism în moldoveneşte de Francantonio Minotto. 1775-1777*, în *Omagiu…*, p. 41-42.

[18] Cf. G. Piccillo, *La langue roumaine dans les écrits des missionaires italiens (XVII-XVIII siécles),* în „Revue des études sud-est européennes" XXVI (1988), p. 213.

[19] Cf. D. Găzdaru, *Un evangheliar, un catehism, un dicţionar, diverse dialoguri, litanii, rugăciuni şi imnuri, traduse sau compuse de Lorenzo Placido Porcelii după 1792*, în *Omagiu…*, p. 45.

[20] Cf. D. Găzdaru, *Informaţii italiene…*, p. 84-86.

[21] *Ibidem*, p. 87-88.

[22] Cf. D. Găzdaru, *O gramatică şi un dicţionar în limba română, scrise de Antonio Maria Sciaca la anul 1823 în Roma*, în *Omagiu…*, p. 46.

Înainte de a trata următorul argument al expunerii noastre, *Şcolile parohiale şi pregătirea intelectuală în Seminarul Catolic din Iaşi*, dorim să prezentăm şi scrierile fondatorului acestuia, Nicolae Iosif Camilli, primul episcop de Iaşi (1884-1894; 1904-1915): 1) *Raccolta di preghiere al gran patriarca S. Giuseppe*, Modena, 1863, 1873; 2) *Il primo mercoledì di ogni mese dedicato a S. Giuseppe*, Verona, 1870; 3) *L'anima cristiana guidata all'acquisto della devozione al patriarca S. Giuseppe*, Modena, 1871; 4) *S. Stefano,* Modena, 1888; 5) *Corrispondenza epistolare tra Mons. Vescovo di Iassy e Mons. Vescovo di…Domenico Svampa…*, Iaşi, 1893; 6) *Retraites et allocutions prechées aux religieuses de* Notre Dame de Sion, Roma 1898; 7) *La Religiosa in ritiro,* Palermo, 1906; 8) *Istruzioni catechistice…*, Roma, 1902; 9) *S. Stefano protom. Protettore di Monterubbiano*, Roma, 1904; 10) *Triduo di preghiere in preparazione alla festa di lui,* Roma, 1904; 11) *Triplice corso di esercizi spirituali in preparazione alla 1° Comunione*, Roma, 1905; 12) *Di due reliquie preziosissime di Maria SS. e di S. Giuseppe nella basilica di S. Francesco in Assisi*, Modena, 1895[23].

## 2. Scolile parohiale şi formarea teologică în Seminarul catolic din Iaşi

### 2.1. Contextul religios, social şi politic

Sistemul vieţii politice din Principatele Unite se baza pe un regim democratic inaugurat prin Legea fundamentală din 1866. Democratizarea societăţii româneşti a avut loc însă foarte lent, deoarece limitele reformei agrare din 1864 au dat naştere unor grave probleme sociale. Puterea politică era împărţită între marii proprietari industriali (liberalii) şi funciari (conservatorii). Orientarea liberală a criticat vechiul regim politic, dar a fost prudentă faţă de tendinţa de radicalizare a cadrului democratic. Pe scena politică s-au alternat la guvernare Partidul Naţional Liberal şi cel Conservator, iar regele Carol I (1866-1914) a acţionat ca un factor de mediere în viaţa politică. Domnia lui a marcat o etapă de mari progrese ale României pe plan economic, social, administrativ, politic şi cultural. Prin urmare, contextul politic a favorizat şi convieţuirea paşnică a catolicilor din Moldova cu populaţia ortodoxă, majoritară din punct de vedere confessional, şi a oferit un cadru propice emancipării culturale a acestora.

În ceea ce priveşte numărul locuitorilor din Moldova credem că sunt binevenite datele culese dintr-un raport al episcopului Camilli, trimis în 1890 binefăcătorilor din Bruxelles. În Moldova, răspândiţi pe un teritoriu vast, erau aproximativ 65.000 de catolici dintr-o populaţie de aproximativ 2.000.000 de locuitori: 1.600.000 ortodocşi, 300.000 evrei şi 40.000 protestanţi. Pentru aceşti catolici existau 26 de parohii cu 23 de preoţi, dintre care unii erau bătrâni sau bolnavi, patru parohii fiind vacante. În rândul catolicilor autohtoni nu erau aristocraţi sau burghezi. Biserica Catolică din Moldova avea nevoie de mai mulţi preoţi, trebuiau create noi parohii, fondate şcoli, colegii, dar din cauza

[23] Cf. D. Sparaccio, *Frammenti bio-bibliografici di scrittori ed autori minori conventuali dagli ultimi anni del '600 al 1930,* Assisi, 1931, p. 193-194.

sărăciei acestea nu se puteau realiza. Pentru aceeaşi perioadă, dintr-un jurnal al părinţilor iezuiţi, se reţin următoarele cifre: numărul catolicilor din toată Moldova se ridica la aproximativ 65.000 – circa 55.000 localnici şi circa 10.000 străini; ei erau deserviţi de 30 de preoţi din Ordinul Franciscanilor Minori Conventuali, majoritatea fiind străini, trei născându-se în Moldova; în Moldova erau 26 de parohii cu 37 de biserici de piatră, 60 din lemn şi 15 capele.

## 2.2. Nivelul de cultură al catolicilor

Un rol important în creşterea nivelului de cultură al catolicilor din Moldova l-a avut Legea învăţământului din 1864 prin care învăţământul primar de patru ani a devenit obligatoriu şi gratuit. Catolicii beneficiau şi de educaţia pe care o ofereau preoţii şi dascălii care îi conduceau, dar, în pofida acestor avantaje, mulţi au rămas analfabeţi pentru că nu puteau să meargă la şcoală din cauza condiţiilor materiale precare. Ministerul Învăţământului a permis predarea religiei în şcoli, ceea ce a uşurat activitatea de educaţie religioasă a copiilor. Lipsa de şcoli şi de cadre didactice a făcut ca aplicarea practică a legii din 1864 să fie extrem de dificilă în multe sate din Moldova, inclusiv în cele catolice, în multe dintre comunităţi şcolile fiind construite abia la sfârşitul secolului al XIX-lea. În această perioadă s-au fondat şi primele forme de învăţământ superior din Moldova, dar copiii catolicilor, de cele mai multe ori provenind din medii foarte sărace, nu puteau să frecventeze cursurile acestor instituţii. Tot în această perioadă a avut loc şi o puternică mişcare artistică. Arhitectura, pictura, sculptura, muzica şi teatrul trec printr-un proces de definire care va reliefa specificul naţional în artă. Pe plan naţional se consolidează stilul artistic românesc, dar în ambientul catolic nu s-au evidenţiat artişti autohtoni. Bisericile erau proiectate şi pictate de artişti străini, de cele mai multe ori italieni, fiind chemaţi de misionarii catolici din Moldova. De asemenea, un rol foarte important l-a avut în această perioadă şi presa. Apar numeroase cotidiene şi reviste. Cele catolice îşi vor face apariţia abia în ultima decadă a acestui secol.

## 2.3. Şcolile parohiale catolice din secolul al XIX-lea

În acest cadru general, prezentat anterior, trebuie să menţionăm unele forme ale învăţământului catolic, care, deşi într-un număr redus, pot fi considerate ca expresii ale interesului pe care Biserica Catolică l-a arătat pentru progresul cultural al membrilor săi. Este vorba despre „şcolile parohiale” din comunităţile catolice, care au precedat apariţia şcolilor statale. Aceste şcoli, fondate de misionari şi finanţate de Biserica Catolică, au fost înfiinţate înainte de reforma învăţământului public a lui Alexandru Ioan Cuza din august 1864: la Iaşi (1817), Galaţi (1835), Săbăoani (Şcoala de dascăli – 1835), Huşi (1838), Grozeşti (1835), Horleşti (1820), Botoşani (1846), Bacău (1843), Fălticeni (1845), unele funcţionând în mod regulat, iar altele doar pentru o scurtă perioadă. După înfiinţarea şcolilor statale, au mai fost înfiinţate doar câteva şcoli parohiale, la Roman (1879), Dărmăneşti (1880), Miclăuşeni (1880), Pustiana (1880), Bârlad (1895), Cleja (1894), dar activitatea acestora nu a fost

de lungă durată. Nu putem prezenta aici, datorită vastităţii argumentului, activitatea fiecărei şcoli în parte şi perioadele în care au funcţionat (uneori cu întreruperi); pentru aceasta facem trimitere la lucrarea profesorului dr. Dănuţ Doboş, *Biserica şi Şcoala* (vol. I, Editura Presa Bună, Iaşi, 2002).

Trebuie să menţionăm că dintre şcolile citate anterior, cele mai importante au fost cele din Iaşi şi Galaţi, care au funcţionat până la 4 august 1948, dată la care au fost desfiinţate abuziv de regimul communist, şi Şcoala de dascăli din Săbăoani, care a funcţionat între 1835 şi 1890 (ultimii 15 ani cu numeroase întreruperi). Şcoala de dascăli a fost transferată la Butea pentru o scurtă perioadă, iar din 1895 a fost redeschisă la Hălăuceşti (până în 1936).

În timpul domniei lui Grigore Al. Ghica, prin *Aşezământul pentru reorganizarea învăţăturilor publice* adoptat la 1851, au fost înfiinţate primele şcoli elementare statale din Moldova. Astfel, din cele 25 de şcoli săteşti deschise în 1858 două au fost în satele catolice Răchiteni şi Gherăeşti.

Tot într-un mod succint, trebuie să menţionăm activitatea educaţională a Institutelor „Notre Dame de Sion" (1866-1900), fondate prin iniţiativa episcopului Iosif Salandari, care şi-au adus un important aport la dezvoltarea culturii în noul sistem şcolar catolic din Moldova, aceste institute fiind deschise atât catolicilor, cât şi celorlalte confesiuni. Institutul „Notre Dame de Sion" din Iaşi era format din Şcoala externă de Fete, Orfelinatul „Sf. Andrei Apostolul" şi Pensionul „Sf. Anton de Padova" care şi-a început activitatea în august 1866[24]. Încheierea pregătirilor a fost anunţată de episcopul Salandari, la 14 noiembrie 1866, într-o scrisoare adresată cardinalului Barnabó. La acea dată frecventau şcoala externă un număr de 100 de eleve, 45 de fete urmau cursurile pensionului, în timp ce orfelinatul adăpostea 10 orfane catolice[25]. Institutul funcţiona la 12 septembrie 1871 în Casa Balş, cumpărată cu puţin timp înainte de Surorile „Notre Dame de Sion". Pr. Ludovic Marangoni, procuratorul general al Ordinului Franciscan Minor Conventual, într-o scrisoare adresată la 3 mai 1869 Congregaţiei „De Propaganda Fide", nota următoarele: „În 1867, treceam prin Moldova în drum spre Constantinopol. M-am oprit câteva zile la Iaşi şi am putut vedea marele bine pe care îl fac în mijlocul acelei populaţii Surorile «Notre Dame de Sion». Monseniorul Salandari, venerat şi stimat peste tot în Moldova, este într-adevăr o binecuvântare pentru cei din Iaşi, chiar şi necatolici, pentru faptul de a fi chemat acele surori pentru educaţia copilelor, străduindu-se totodată să le îndrepte atenţia şi în folosul băieţilor; prin aceasta li se asigură stima şi afecţiunea poporului moldovean"[26].

În luna octombrie 1867, la Galaţi, a fost inaugurat un alt Institut al Surorilor „Notre Dame de Sion", care a primit autorizaţie de funcţionare din partea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice[27] în luna decembrie a aceluiaşi an. Indicaţiile primite de Surori din partea fondatorului lor, Pr. Teodor Ratisbonne, referitor la primirea elevelor, sunt sugestive: „Nu e cazul ca la Galaţi să fie preferată aristocraţia, trebuie să fie primite copilele care vi se prezintă; cu cât

---

[24] Cf. D. Doboş, *Biserica şi Şcoala*, Editura Presa Bună, Iaşi, 2002, vol. I, p. 111.

[25] Cf. APF, fond *Moldavia*, vol. 12, f. 308.

[26] *Ibidem*, f. 380.

[27] Cf. *Théodore Ratisbonne. Fondations et dernières années (1854-1884)*, Roma, 1983, p. 155.

vor fi mai lipsite de cultură, cu atât veţi avea mai mult merit”[28]. La Galaţi va funcţiona în cadrul Institutului, prin grija Surorilor „Notre Dame de Sion”, o şcoală primară parohială de fete – secţia internat, recunoscută de Guvernul Român abia în 1929, o şcoală primară de fete – secţia externat, înfiinţată în 1906 şi o şcoală secundară de fete, curs francez – secţia pensionat, înfiinţată în 1867[29]. În 1891, Institutul „Notre Dame de Sion” din Galaţi era deservit de 66 de surori, care se ocupau de educaţia şcolară a 479 de fete. Într-un raport publicat în Oficiosul Bisericii Ortodoxe Române din acelaşi an, M.N. Pacu îl considera unul dintre cele mai importante institute de cultură feminină din România[30]. În 1904, activau la Galaţi 92 de călugăriţe, care ofereau asistenţă şcolară şi caritativă la 600 de fete în cadrul pensionului, orfelinatului şi şcolii externe. Trebuie menţionat faptul că atât la Iaşi, cât şi la Galaţi, marea majoritate a fetelor ce locuiau în educandat (pension) proveneau din familiile ortodoxe şi evreieşti înstărite (în pensionul din Galaţi erau şi fete de confesiune mahomedană). La începutul secolului al XX-lea cele două Institute au înfiinţat şi o şcoală primară pentru băieţi.

Aceste Institute conduse de Surorile „Notre Dame de Sion”, care au promovat pentru 80 de ani activitatea educaţională a tinerelor din Moldova în diferite forme (în 1929 în cadrul Institutului din Galaţi funcţionau şase şcoli: patru şcoli primare, o şcoală secundară şi un liceu), vor fi închise de regimul comunist, fiind considerate organizaţii ce subminau siguranţa statului, aservite puterilor străine.

În continuarea expunerii noastre vom prezenta contextul în care a fost înfiinţat Seminarul diecezan din Iaşi – instituţia „superioară” a învăţământului catolic în care s-au format preoţii autohtoni, şi importanţa pe care acesta îl va avea în pregătirea intelectuală şi în activitatea de cercetare a Bisericii Catolice din Moldova. La început îi vom prezenta pe episcopii care au condus Dieceza de Iaşi, contribuţia lor la activitatea Seminarului, urmând ca la final să dedicăm câteva pagini modului în care s-a organizat pregătirea intelectuală din Seminar.

## 2.4. Finalitatea pastorală a pregătirii teologice din Seminarul Catolic din Iaşi

### 2.4.1. Începuturile

Primul episcop titular al Diecezei Romano-Catolice de Iaşi, Nicolae Iosif Camilli, s-a născut la 23 aprilie 1840 la Monte Rubbiano. După terminarea şcolii elementare şi complementare, a intrat în mănăstirea franciscanilor conventuali din Monte Rubbiano şi, ulterior, în cea din Osimo. Studiile filosofice şi teologice le-a urmat în Ascoli-Pisceno, unde a fost hirotonit preot la 4 decembrie 1863. În 1873 a fost trimis în Moldova şi timp de opt ani a

[28] *Ibidem*, p. 158.

[29] Cf. AERC Iaşi, dosar 1/1926, p. 12-20.

[30] Cf. M.N. Pacu, *Raport adresat directorului Liceului din Galaţi*, în „Buletinul Ortodoxiei Române”, nr. 14 (1890-1891), Bucureşti, 1891, p. 429-431.

lucrat ca misionar apostolic, în special la Iaşi, unde pentru un anumit timp a fost în anturajul episcopului Iosif Salandari, vizitatorul apostolic al Moldovei, până la moartea acestuia, survenită la 30 decembrie 1873. Papa Leon al XIII-lea l-a numit pe Nicolae Iosif Camilli episcop titular de Mosynopolis şi vizitator apostolic al Moldovei la 16 septembrie 1881.

Continuând eforturile predecesorilor săi, la 10 august 1883 episcopul Camilli a prezentat Congregaţiei „De Propaganda Fide" un proiect de reformă cu privire la activitatea de pastoraţie în *Missio Moldavica*, cu următoarele obiective principale: trimiterea de noi misionari în Moldova, deschiderea unui seminar şi aprobarea unui fond pentru misionarii bătrâni şi bolnavi[31]. La 13 decembrie 1883 a fost trimis un răspuns din partea Congregaţiei în care se subliniază necesitatea formării în Moldova a unui cler indigen secular, sugerându-se în acest sens deschiderea unui seminar sau colegiu. De asemenea, era indicată deschiderea unui seminar pentru tinerii ce voiau să opteze pentru Ordinul franciscan şi înfiinţarea unei mănăstiri pentru călugării franciscani în vederea coabitării acestora. Toate acestea erau orientate spre o mai bună organizare a Bisericii Catolice din Moldova, preconizându-se înfiinţarea unei episcopii autonome.

După unele tratative dintre guvernul român şi Sfântul Scaun, la 27 aprilie 1883 a fost înfiinţată Arhiepiscopia Catolică de Bucureşti, supusă direct Vaticanului prin intermediul Congregaţiei „De Propaganda Fide"[32]. Mulţi dintre reprezentanţii Bisericii Catolice din Moldova credeau că papa Leon al XIII-lea (1878-1903) intenţiona să înglobeze canonic Moldova la arhidieceza nou înfiinţată, dar, la 27 iunie 1884, prin scrisoarea *Quae in christiani nominis incrementum*[33], acelaşi papă decidea desfiinţarea Vicariatului Apostolic al Moldovei, instituit în 1818, şi în acelaşi timp decreta înfiinţarea Episcopiei Catolice de Iaşi, titular fiind numit episcopul Nicolae Iosif Camilli[34].

La acea dată, dieceza avea 244 de comunităţi răspândite pe întreg teritoriul Moldovei, cu aproximativ 65.000 de catolici, care erau deserviţi de 37 de preoţi misionari[35].

Încă din primul an, ca episcop de Iaşi, Nicolae Iosif Camilli s-a angajat în formarea religioasă a catolicilor din dieceza sa. În acest sens a publicat o nouă ediţie a catehismului, iar prin scrisoarea pastorală din 8 decembrie 1884 episcopul amintea misionarilor şi laicilor importanţa doctrinei creştine, „prezentată în catehismele anterioare, scrise cu alfabetul chirilic sau latin de vizitatorii apostolici ai Misiunii"[36].

---

[31] Cf. AITRC Iaşi, dosar 1/1883, f. 34-35.

[32] Asupra acestor tratative au fost publicate unele studii în revista de istorie ecleziastică *Pro memoria*, nr. 2, Bucureşti, 2003.

[33] Cf. AERC Iaşi, dosar *Acte constitutive ale Episcopiei de Iaşi (1815-1950)*, nepaginat.

[34] *Acta Leonis XIII*, vol. IV, Romae, 1885, p. 106-107; I. Dumitriu-Snagov, *Le Saint-Siège et la Roumanie moderne*, *1866-1914*, în *Miscellanea historiae pontificiae*, vol. LVII, Roma, 1989, p. 551-552.

[35] Cf. A. Despinescu, *L'activité pastorale de Nicola Camilli, 1840-1915, premier évêque de Jassy-Roumanie, 1884-1894 et 1904-1915*, disertaţie doctorală susţinută la Universitatea Pontificală Urbaniana, Roma, 1980, p. 17.

[36] N.I. Camilli, *Actele pastorale*, vol. II, Iaşi, 1914, p. 59.

Unul din obiectivele mandatului său ca episcop de Iaşi a fost înfiinţarea seminarului diecezan, în conformitate şi cu directiva papei Leon al XIII-lea, care „stăruia în nenumărate ocazii ca din ţinuturile misionare să iasă preoţi indigeni, care sunt mai buni cunoscători ai moravurilor poporului din sânul căruia sunt”[37].

Ideea de a forma preoţi autohtoni a constituit o preocupare constantă a misionarilor franciscani din Moldova. Încă din 1632 misionarul franciscan Paolo Bonici propunea superiorilor Congregaţiei „De Propaganda Fide” înfiinţarea unui seminar la Suceava şi numirea unui episcop italian pentru vechea episcopie de Siret care ar fi putut să urmărească funcţionarea acestuia, dar condiţiile precare ale catolicilor moldoveni nu au permis realizarea acestei iniţiative[38]. De asemenea, Sinodul catolic de la Cotnari (6 noiembrie 1642) a stabilit că una din priorităţile Misiunii franciscane din Moldova era fondarea unui colegiu în care ar fi trebuit să fie formaţi viitorii preoţi din rândul populaţiei locale, însă nu s-a întreprins nimic în acest sens[39].

Abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea, vizitatorul apostolic Carlo Magni (1832-1835) a reuşit să trimită un tânăr moldovean la Colegiul Congregaţiei „De Propaganda Fide” din Roma[40].

În 1843, vizitatorul apostolic Paolo Sardi (1843-1848) a reuşit să deschidă un mic seminar la Iaşi[41], dar s-a confruntat cu mari dificultăţi financiare; în 1847 seminarul avea 12 elevi[42]. Va funcţiona doar până la moartea lui Sardi, în 1848, nefiind hirotonit nici un preot format în acest seminar.

Succesorul lui Paolo Sardi a fost vizitatorul apostolic Anton de Stefano (1848-1859). Acesta a proiectat înfiinţarea unui colegiu pentru 12 tineri care ar fi dorit să devină preoţi, dar nu reuşeşte din lipsa resurselor financiare[43].

La 14 august 1860, ministrul Cultelor, Mihail Kogălniceanu, scria vizitatorului apostolic Giuseppe Tomassi (1859-1854), informându-l cu privire la decizia favorabilă a guvernului referitor la o eventuală înfiinţare a unui seminar catolic la Săbăoani[44]. Următoarele tratative dintre guvernul român şi Vicariatul apostolic au stabilit că seminarul trebuia să fie înfiinţat la Iaşi, deoarece aici era reşedinţa vizitatorului apostolic ce trebuia să-l supravegheze îndeaproape[45]. Tomassi a amânat concretizarea acestui proiect, deoarece nu dorea ca viitorul seminar să suporte ingerinţele statului[46]. La 20 octombrie 1864, Alexandru Ioan Cuza a semnat decretul prin care aproba fondarea unui

---

[37] I. Petrişor, *Cronica Seminarului*, în *Volum festiv în amintirea evenimentului unic în istoria Eparhiei de Iaşi: hirotonirea a 33 de absolvenţi clerici ai acestui Seminar*, Iaşi, 1939, p. 11.

[38] *CSDTR*, vol. V, Bucureşti 1973, p. 12.

[39] Cf. A. Moraru, *Pregătirea intelectuală în Seminarul catolic din Iaşi*, ITRC, Iaşi, 1998, p. 23.

[40] Cf. P. Tocănel, *Storia della Chiesa Cattolica in Romania. Il Vicariato apostolico e le missioni dei frati minori conventuali in Moldavia*, vol. III, partea 1-2, Padova, 1960-1965, p. 267.

[41] Cf. D. Doboş, *Biserica şi şcoala*, ed. cit., vol. I, p. 130.

[42] Cf. E. Dumea, *Istoria Bisericii Catolice din Moldova*, Editura Sapientia, Iaşi, 2006, p. 245.

[43] Cf. F. Doboş, *La Diocesi di Jassy (Romania) durante l'episcopato del vescovo Domenico Jaquet O.F.M. Conv. (1895-1903)*, Editura Sapientia, Iaşi, 2008, p. 67.

[44] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1860, f. 2.

[45] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1860, f. 3, 7.

[46] Cf. APF, fondul *SC, Moldavia*, vol. 12, f. 111-112.

seminar catolic în Moldova, fiind stabilit şi regulamentul format din 27 articole, propus de guvernul român, *Regulament pentru înfiinţarea unui seminariu catolicu în România de peste Milcovu*, dar noul vizitator apostolic Giuseppe Salandari (1864-1873) nu a fost de acord cu unele articole conţinute în Regulament şi a refuzat această propunere, iar superiorii săi de la „De Propaganda Fide" i-au acceptat decizia[47].

Întorcându-ne la primul episcop catolic de Iaşi, Nicolae Iosif Camilli, imediat după numirea sa, a iniţiat o serie de tratative cu superiorul iezuiţilor din Galiţia, Henric Jackowski, comunicându-i acestuia dorinţa sa de înfiinţa un seminar condus de un grup de preoţi iezuiţi[48]. După mai multe luni de corespondenţă, Camilli şi Jackowski au semnat la Iaşi, la 1 august 1885, un acord intitulat *Pactum inter illustrissimum ac reverendissimum episcopum Iassiensem et praepositum Provinciae Galicanae Societatis Jesu*, care conţinea şapte puncte în care se stabileau modalităţile şi condiţiile în care se va desfăşura activitatea seminarului[49].

Ca urmare a acestei convenţii, la începutul anului şcolar 1885-1886, patru iezuiţi erau prezenţi la Iaşi, ocupându-se de elevii din şcoala parohială. În decembrie 1885, Camilli îi scrie vicarului general al Ordinului iezuiţilor, Anderledy, exprimându-şi recunoştinţa, dar totodată şi regretul că nu i-au fost trimişi iezuiţi italieni, aşa cum dorea guvernul român[50].

După un an de probă, la 29 septembrie 1886, episcopul Camilli inaugurează Seminarul diecezan din Iaşi „Sf. Iosif", pe care îl încredinţează primului rector, preotul iezuit Francisc Xaveriu Habeni[51], şi colaboratorilor săi, Ernest Herden, Augustin Wagner şi Victor Kalabis[52]. Începutul a fost modest, doar trei tineri

---

[47] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1864, f. 11; cf. APF, fondul *LDB*, vol. 356, f. 82-83; cf. *Civiltà cattolica*, vol. II (1895), p. 502-503. Atitudinea intransigentă a episcopului Salandari faţă de guvernul român, care dorea – conform opiniei episcopului – să se amestece în problemele interne ale Bisericii Catolice, a fost tratată cu respect din partea Congregaţiei „De Propaganda Fide" (AERC Iaşi, vol. 1/1869, f. 1).

[48] Cf. AERC Iaşi, dosar 55/1885, f. 52-53. Înainte de a se adresa lui Jackowski, episcopul Camilli i-a scris la 16 ianuarie 1885 vicarului general al iezuiţilor, Pr. Antonio Maria Anderledy (vicar general din 24 septembrie 1883 şi prepozit general între 4 martie 1887 şi 18 ianuarie 1892), cerându-i să trimită un grup de iezuiţi pentru a conduce seminarul ce intenţiona să-l deschidă (ARSI, fondul *Galic. Mol. Russia, 1871-1887,* 1007, fasc. XIV, lett. 1). Primind un răspuns negativ, episcopul de Iaşi s-a adresat papei, rugându-l să-l convingă pe superiorul general al iezuiţilor (*Ibid*., lett. 3). În urma acestei intervenţii, superiorul general i-a propus episcopului să se adreseze provincialului iezuiţilor din Galiţia (cf. I. Gabor, *Ierarhia catolică a Moldovei*, manuscris dactilografiat, vol. III, Frumoasa, 1974, p. 139-140). Corespondenţa dintre Camilli şi Jackowski era secretă, deoarece episcopul nu dorea o reacţie negativă din partea franciscanilor din Moldova care nu doreau fondarea unui seminar diecezan. Nici superiorii Congregaţiei „De Propaganda Fide" nu ştiau de aceste tratative, cel puţin până în luna iulie 1885, când secretarul de stat, card. Ludovico Iacobini, i-a comunicat prefectului Simeoni că papa era de acord cu concordatul pe care Camilli dorea să-l stipuleze cu iezuiţii (cf. APF, fondul *SC, Moldavia*, vol. 13, f. 275).

[49] Cf. ARSI, fondul *Galic. Mol. Russia, 1871-1887*, 1007, fasc. XIV, lett. 6; cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1860, f. 20-21.

[50] *Ibidem*, f. 24.

[51] S-a născut în 1826 la Seifersdorf (Cehia); a intrat în Ordinul iezuiţilor în 1844 şi a fost hirotonit preot în 1854 în Franţa. Era profesor de matematică, fizică şi ştiinţe naturale; între 1878-1881 şi 1885-1886 a fost numit superior al iezuiţilor din Leopoli. A murit la Iaşi în 1894, la 19 august.

[52] Cf. A. Despinescu, *Episcopul Nicolae Iosif Camilli: prima păstorire (1884-1894)*, în „Buletin Istoric", nr. 5 (2004), p. 55.

fiind înscrişi la seminar, dar toţi trei vor deveni preoţi în 1896; după doi ani erau 18 studenţi[53].

Dificultăţile pe care episcopul Camilli le-a întâmpinat au fost tot mai numeroase, mai ales din punct de vedere financiar, atât pentru bisericile din dieceză, cât şi pentru asigurarea activităţii seminarului.

În momentul plecării sale din Iaşi, Camilli a fost regretat de unii membri din guvernul României: „Înaltul Guvern al ţării îl decora cu Ordinul Coroanei României, iar organele ministeriale «Timpul» şi «Independence Roumaine» îl lăudau mult pe fostul episcop al Iaşilor pentru întemeierea seminarului”[54].

După aceste evenimente a mers la Roma unde a rămas la dispoziţia Sf.-lui Scaun timp de 10 ani. A fost numit episcop *in partibus* de Gadara, la 25 decembrie 1895, iar la 25 februarie 1901, Leon al XIII-lea l-a numit „arhiepiscop titular de Tomis”. După plecarea episcopului Dominic Jaquet, Pius al X-lea îi va încredinţa pentru a doua oară conducerea Episcopiei de Iaşi, la 30 august 1904[55].

Cu puţin timp înainte de a pleca din dieceză, primul episcop de Iaşi afirma: „…eram convins de importanţa clerului autohton. Superioritatea clerului autohton faţă de cel străin este incontestabilă (…). De aceea sunt convins că, înfiinţând seminarul din Iaşi, am făcut un serviciu şi naţiunii române”[56].

În urma acestor evenimente Congregaţia „De Propaganda Fide” l-a numit pe misionarul franciscan Dominic Jaquet episcop de Iaşi la 8 ianuarie 1895[57]. A fost consacrat episcop la 10 martie 1895 la Roma în Bazilica XII Apostoli[58]. Noul episcop a trimis o scrisoare pastorală în toată Dieceza de Iaşi la 19 martie în care şi-a expus liniile generale ale mandatului său: a promis să susţină interesele franciscanilor în Moldova, în conformitate cu directivele superiorilor săi, dar în acelaşi timp dorea să se implice în formarea clerului autohton secular. Înainte de toate episcopul şi-a propus să înveţe limba română, să respecte autorităţile ţării şi libertatea de conştiinţă, şi să inspire catolicilor din Moldova un profund respect pentru familia regală, în special pentru rege[59].

După înscăunarea ca episcop al Diecezei Romano-Catolice de Iaşi (25 martie 1895), Jaquet a început imediat o vizită pastorală în parohiile catolice împreună cu secretarul său, Iosif Malinowski. La 5 mai 1895 a trimis Congregaţiei „De Propaganda Fide” primul raport în care îşi scria impresiile şi prezenta situaţia catolicismului din Moldova[60]. Jaquet declara că va încerca să respecte următorul program de activitate: 1. Episcopul trebuia să se angajeze cu toate energiile în susţinerea şi dezvoltarea seminarului diecezan cu scopul de a

---

[53] Cf. P. Tocănel, *op. cit*., p. 700-701.

[54] Cf. F. Wierciński, *Din trecutul Seminarului*, în *Volum festiv în amintirea evenimentului unic în istoria Eparhiei de Iaşi: hirotonirea a 33 de absolvenţi clerici ai acestui Seminar*, Iaşi 1939, p. 23.

[55] Cf. A. Despinescu, *L'activité pastorale de Nicola Giuseppe Camilli...*, ed. cit., p. 29-30.

[56] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1894, f. 143.

[57] Cf. APF, fondul *Brevi, 1895*, f. 182; cf. *HC*, vol. VIII, p. 317.

[58] Cf. *HC*, vol. VIII, p. 317.

[59] Cf. AGO Conv., cart. personale *Domenico Jaquet, Lettre pastorale de sa grandeur Monseigneur Dominique Jaquet, evêque de Jassy*, p. 8-9.

[60] Cf. APF, fondul *NS*, rubr. 109/1895, vol. 69, f. 764-778.

forma un cler secular autohton; 2. Constituirea unor reşedinţe pentru franciscani, care ar fi putut să colaboreze cu clerul secular.

În acelaşi raport amintea că situaţia seminarului era în general bună, dar cei 31 de studenţi nu reprezentau un număr care să satisfacă necesităţile catolicilor din Moldova: erau 120 de biserici şi capele, iar preoţii erau doar 28 (23 franciscani şi 5 iezuiţi)[61].

Dacă cea mai mare realizare a episcopului Camilli a fost înfiinţarea Seminarului diecezan, lui Jaquet i se datorează crearea unui cadru adecvat pentru înfiinţarea Provinciei Franciscane din Moldova, fiind el însuşi un membru al Ordinului Franciscan Conventual. Congregaţia „De Propaganda Fide" a emanat la 26 iulie 1895 decretul de înfiinţare canonică a Provinciei franciscane „Sf. Iosif" din Moldova, care cuprindea 7 puncte, printre care se specifica şi necesitatea înfiinţării unui seminar franciscan.

Provincia franciscană din Moldova şi-a construit propriul seminar în 1897 la Hălăuceşti (jud. Iaşi), iar în 1898 acesta îşi va începe activitatea primind primii 7 tineri moldoveni: „Întemeierea seminarului secular şi a celui franciscan din Moldova este de cel mai mare folos pentru însăşi patria noastră. În ele îşi primesc educaţia şi instrucţiunea înşişi fiii poporului românesc nu numai în ştiinţă, în virtute şi în dezvoltarea facultăţilor care îl formează pe om, pe cetăţean, şi pe creştin, dar în ele sunt formaţi şi pregătiţi, mai presus de toate, preoţii români pentru patria lor română, care, la rândul lor, sub influenţa binecuvântată a credinţei, trebuie să formeze din fiecare catolic un creştin bun, un cetăţean conştiincios şi, când vor cere împrejurările, un erou al patriei"[62].

Episcopul Jaquet a înfiinţat şi un institut deschis tinerilor din Moldova ce doreau să fie educaţi în spirit creştin. La 31 iulie 1895 a primit autorizaţia Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice: „Ministerul vă acordă autorizaţia de a deschide la începutul anului viitor un institut pentru curs secundar clasic la Iaşi"[63]; a fost deschis la 15 septembrie cu numele de Institutul „Cipariu". Unii dintre oamenii politici ai vremii au donat bani institutului: regele Carol, primul ministru Dimitrie Sturdza, miniştrii Tache Ionescu, Petru Poni, Spiru Haret şi Constantin Istrati[64]. Din partea guvernului român se cerea ca toate materiile să fie predate de profesori calificaţi, şi să urmeze programa de stat[65]. Toţi cei admişi trebuiau să plătească o taxă anuală: elevii interni 800 de lei, cei semi-interni 500 de lei, iar cei externi 200 de lei[66]. În câţiva ani Institutul „Cipariu" a dobândit un renume atât de mare, încât casa pe care o închiriase episcopul Jaquet devenise neîncăpătoare. De aceea, din banii obţinuţi din vânzarea a două hectare, 20.000 de franci, episcopul începe să finanţeze lucrările, în 1902, pentru construirea unei noi locaţii lângă Grădina publică din Copou. Cursurile trebuiau să înceapă în această clădire la începutul anului şcolar 1903-1904, dar

---

[61] *Ibidem*, vol. 69, f. 767v.

[62] I.P.M. Pal, *Originea catolicilor din Moldova şi franciscanii – păstorii lor de veacuri*, Săbăoani, 1942, p. 221.

[63] Cf. AERC Iaşi, dosar 2/1895, f. 83.

[64] Cf. P. Tocănel, *op. cit.,* p. 768.

[65] Cf. AERC Iaşi, dosar 2/1895, f. 41.

[66] *Ibidem*, dosar 2/1895, f. 42.

acest lucru nu se va mai realiza, deoarece episcopul Jaquet a demisionat la 31 martie 1903 de la conducerea Episcopiei de Iaşi, demisie aprobată de Sf. Scaun la 30 iulie 1903. Între 1903 şi 1907 clădirea va rămâne nefolosită, iar în 1907 episcopul Camilli, revenit la conducerea episcopiei (30 august 1904 – 30 decembrie 1915), va transfera seminarul diecezan în această nouă locaţie.

Printre alte şcoli deschise de episcopul Jaquet, amintim şi Şcoala Sistematică pentru pregătirea dascălilor de la Hălăuceşti, pentru care s-a construit o clădire specială lângă vechea casă parohială (1895). În această şcoală s-au format şi au învăţat numeroşi dascăli, care au cristalizat muzica bisericească catolică din Moldova. De asemenea, episcopul Jaquet a fost de acord cu deschiderea la Iaşi a Şcolii Apostolice, o casă pentru candidaţii Societăţii lui Isus.

**Perioada contemporană**

## 2.4.2. Publicaţiile catolice din Moldova în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Venind din nou la conducerea Diecezei de Iaşi, la 16 decembrie 1904, arhiepiscopul Camilli găseşte situaţia mult schimbată, şi după o perioadă, în 1907, încredinţează conducerea Seminarului preoţilor diecezani.

Printr-un alt decret din 19 martie 1908 a reglementat alegerea şi funcţionarea dascălilor catolici şi s-a îngrijit ca aceştia să aibă un *Manual al dascălului catolic*. Printr-un alt decret arhiepiscopul Camilli a vrut să normalizeze corespondenţa bisericească locală şi să reglementeze păstrarea actelor într-o arhivă parohială, în acest sens dând câteva norme.

Un moment semnificativ din timpul păstoririi arhiepiscopului Camilli a fost apariţia primului număr al revistei Episcopiei Catolice de Iaşi „Lumina creştinului”, la 1 ianuarie 1913. În septembrie 1919 a fost publicat statutul „Societăţii Catolice Presa Bună” pentru tipărirea şi răspândirea scrierilor religioase.

Arhiepiscopul Nicolae Iosif Camilli a murit la 30 decembrie 1915, lăsând posterităţii o instituţie de cultură catolică pentru care a făcut numeroase sacrificii: Seminarul diecezan din Iaşi[67]. A fost înmormântat în catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Iaşi. La moartea sa „mulţi ieşeni au simţit că din mijlocul lor a dispărut călugărul cuvios, vrednicul ierarh, bunul român ce a fost episcopul Camilli”[68].

Deoarece în această perioadă apar primele periodice creştine, vom dedica câteva rânduri celor mai importante. Redacţia revistei „Lumina creştinului” era formată din pr. Anton Gabor, cel care a avut iniţiativa înfiinţării sale, şi pr. Mihai Robu, viitorul episcop, la care se vor adăuga şi colaboratorii pr. N. Cancel, pr. Ioan Ferenţ şi R. Souran. La 1 ianuarie 1924 apare suplimentul revistei, intitulat „Sentinela catolică”. Acest supliment îşi va schimba numele la

---

[67] Cf. A. Despinescu, *Nicolae Iosif Camilli, misionar, episcop vizitator al Moldovei şi prim episcop-arhiepiscop de Iaşi*, în „Buletin Istoric”, nr. 3 (2002), p. 216-218.

[68] M. Theodorian-Carada, *Nicolae-Iosif Camilli*, în „Revista catolică”, Bucureşti, 1916, p. 59.

1 aprilie 1933 în „Dacia Creştină”, iar la începutul anului 1934 va fuziona cu ziarul religios „Farul nou” din Bucureşti (1934-1944).

În 1924 se formează Biblioteca „Presa Bună”, în care se vor publica numeroase cărţi şi broşuri, iar din luna octombrie 1926 Institutul „Presa Bună” va avea o proprie tipografie şi editură. Editura Institutului va fi una dintre cele mai mari edituri catolice din ţară până în primăvara anului 1944, când tipografia a fost transportată în Transilvania din cauza războiului, de unde nu se va mai întoarce.

În februarie 1936, „moare acest om providenţial al scrisului catolic moldovean, pr. Anton Gabor”[69]. Îi vor urma la conducerea redacţiei revistei „Lumina creştinului” pr. Petru Pal (1936-1938), pr. Constantin Hausner (1939-1941) şi pr. Dumitru Herghelegiu (1941-1944). Dintre cei care au publicat în paginile revistei articole, studii şi poezii îi amintim pe pr. dr. Petru Pal, pr. dr. Ioan Ferenţ, un nume de prestigiu al culturii catolice româneşti[70], Emanoil Florens, Hildebrand Frollo, Ioan Jicmon, Zoe Haşdeu, Charlotte Sibi, pr. Ioan Mărtinaş, pr. Iacob Ferenţ, diaconul greco-catolic Iosif Naghiu, doi poeţi de o extraordinară sensibilitate, pr. Iosif Bălan şi studentul Iosif Cojocaru.

De asemenea, în acelaşi an cu apariţia revistei „Lumina creştinului”, la 14 aprilie 1913 a fost publicat primul număr al buletinului parohial din Săbăoani, „Viaţa”, care a devenit însă în curând o importantă revistă a Provinciei Frranciscane din Moldova. Printre redactorii şi colaboratorii acestei reviste îi amintim pe pr. Iosif Tălmăcel, pr. dr. Bonaventura Morariu, care a redactat importante lucrări pentru istoria catolicismului din Moldova, pr. Dominic Neculăeş, pr. Alois Herciu, poetul pr. Ion Gârleanu, Graţian Carpati, pr. Anton Bişoc şi pr. dr. Iosif Petru M. Pal, superiorul Provinciei Franciscane.

Pr. poet Iosif Gârleanu redactează la Oradea revista „Micul misionar” (1937-1940), iar din 1930 apare şi un supliment al revistei „Viaţa” – „Cruciada misionară franciscană” (1929-1931).

Ambele reviste, „Lumina Creştinului” şi „Viaţa”, au publicat anual câte un almanah, „Almanahul Presa Bună” şi, respectiv, „Almanahul Viaţa”, care au apărut până în anul 1948.

Primul episcop român de Iaşi, Mihai Robu (1925-1944), a continuat activitatea predecesorilor săi referitor la perfecţionarea studiilor teologice din Seminarul din Iaşi în vederea activităţii pastorale pe care viitorii preoţi trebuiau să o desfăşoare în comunităţile catolice din Moldova. Încă înainte de numirea sa ca titular al Diecezei de Iaşi a colaborat activ la revista „Lumina creştinului”. A desfăşurat o activitate intensă: a sprijinit pregătirea intelectuală a seminariştilor, a construit biserici, a întreprins numeroase vizite canonice însoţite de administrarea sfântului Mir, a susţinut presa catolică, iar în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial a luat mai multe măsuri pentru ajutorarea victimelor de război, fiind considerat „un mare episcop, model de vlădică cu dragoste faţă de dieceza pe care a condus-o cu multă înţelepciune, răbdare şi

---

[69] Cf. E. Dumea, *Istoria Bisericii Catolice din Moldova*, ed. cit., p. 301.

[70] Cf. E. Dumea, *Cărţi şi reviste catolice româneşti din Moldova*, Editura Sapientia, Iaşi, 2002, p. 127-129, nota 35.

succes”[71].. Eforturile sale s-au oglindit în generaţiile de preoţi care s-au format în perioada episcopatului său, culminând cu cea mai mare promoţie de preoţi de până atunci a Seminarului din Iaşi: promoţia 1939 – 33 de preoţi. De asemenea, în timpul său a fost înfiinţat un Gimnaziu la Hălăuceşti, care a fost deschis la 6 septembrie 1936[72], şi un Seminar Filosofico-Teologic Franciscan la Luizi-Călugăra, care şi-a început activitatea în anul şcolar 1924-1925[73]. În acest Seminar au fost pregătiţi 48 de preoţi franciscani[74].

La 19 martie 1944 episcopul a celebrat ultima sfântă Liturghie în Seminarul diecezan din Iaşi, deoarece, datorită operaţiunilor militare din Moldova, Seminarul a fost distrus, iar episcopul silit să se refugieze, alături de seminarişti, la Beiuş.

Din cauza represiunilor armatelor germane şi ungare, la mijlocul lunii septembrie 1944, episcopul Robu este nevoit să se retragă în munţi, unde contractează o dublă pneumonie, în urma căreia va muri la 27 septembrie 1944.

În perioada în care Marcu Glaser (rector al Seminarului din Iaşi din toamna anului 1939), a fost numit administrator apostolic (18 octombrie 1944-1947), „Dieceza de Iaşi a suferit foarte mult de pe urma războiului: Seminarul diecezan a ars complet, gospodăria episcopiei a fost aproape distrusă, mulţi preoţi refugiaţi, iar elevii Seminarului adăpostiţi la Beiuş şi Timişu de Jos (...)”[75]. În toamna anului 1945 a reuşit să redeschidă Seminarul din Iaşi, însă în clădirile de pe lângă episcopie, deoarece clădirea de pe Copou era în mare parte distrusă.

### 2.4.3. Seminarul Catolic din Iaşi în a doua jumătate a secolului al XX-lea

Episcopul Anton Durcovici (1947-1949), a fost închis de Securitate la Jilava la 26 iunie 1949, şi apoi la Sighetu Marmaţiei, unde a murit la 10 decembrie 1951. Mons. Petru Pleşca a fost ales *ordinarius substitutus* al Diecezei de Iaşi la 11 martie 1951, iar la 27 aprilie 1951 a fost recunoscut de Ministrul Cultelor ca locţiitor al episcopului de Iaşi. În timpul păstoririi sale pot fi meţionate mai multe evenimente: trimiterea seminariştilor la Alba-Iulia în vederea continuării studiilor teologice, redobândirea Seminarului în 1956, deschiderea a numeroase parohii – de la 40 în 1948, la 69 în 1977 – construirea mai multor biserici, obţinerea unor burse de studii în străinătate începând din 1973. Datorită redeschiderii Seminarului Catolic din Iaşi, la 3 octombrie 1956, mons. Pleşca poate fi considerat al treilea fondator al Seminarului.

---

[71] A. Despinescu, *Prezenţa elementului catolic în Moldova de-a lungul veacurilor*, Iaşi, f.a., p. 21.

[72] Cf. I. Simon, *Franciscanii Minori Conventuali. Provincia Sf. Iosif din Moldova*, Editura Serafica, Roman, 1998, p. 57.

[73] Cf. I.P.M. Pal, *Originea catolicilor din Moldova şi franciscanii – păstorii lor de veacuri*, Săbăoani-Roman, 1942, p. 225-226.

[74] Cf. A.-A. Ilieş (coord.), *Monografia comunei Luizi-Călugăra*, Editura Serafica, Roman, 2009, p. 397.

[75] Cf. AITRC Iaşi, dosar 3/1947, f. 37.

La 21 februarie 1978 papa Paul al VI-lea (1963-1978) l-a numit printr-un decret al Sfintei Congregaţii a Episcopilor pe pr. Petru Gherghel „ordinarius ad nutum Sanctae Sedis cum munere administratoris apostolicis" al Episcopiei de Iaşi. După hirotonirea ca preot, la 29 iunie 1965, din 1970 a activat ca profesor la Seminarul din Iaşi, iar în martie 1975 a fost numit rector al Institutului.

În timpul păstoririi sale în calitate de administrator apostolic (21 februarie 1978 – 13 martie 1990) s-au construit numeroase biserici, s-a ridicat moderna clădire a Seminarului din Iaşi, s-au înfiinţat noi parohii, au fost hirotoniţi aproape 150 de preoţi, unii preoţi au obţinut burse de studii în străinătate, s-au făcut numeroase vizite pastorale, etc. În această perioadă s-a celebrat atât centenarul diecezei, cât şi al Seminarului din Iaşi.

Evenimentele din 1989 au deschis şi pentru catolicii din Moldova noi perspective de reorganizare bisericească şi de propăşire spirituală. În primul rând Dieceza de Iaşi a putut avea din nou un episcop: la 14 martie 1990, papa Ioan Paul al II-lea l-a numit pe mons. Petru Gherghel episcop de Iaşi. Ceremonia de consacrare episcopală a fost oficiată în Seminarul din Iaşi, la 1 mai 1990, de către card. Angelo Sodano, delegat al papei Ioan Paul al II-lea. De asemenea, viaţă catolică din Moldova a conoscut o dezvoltare remarcabilă pe diferite planuri: a fost reorganizată dieceza, s-a reluat învăţământul religios în şcoli, s-au înfiinţat diferite acţiuni sociale etc. Acum şi-a putut relua activitatea şi Seminarul Franciscan. Sediul acestei instituţii se află la Roman, unde funcţionează atât Liceul Seminarial, cât şi Institutul Franciscan „Sf. Francisc de Assisi", aprobate prin Sentinţa nr. 18/16.03.1990 a Judecătoriei Roman. Pe lângă Seminarul diecezan şi cel franciscan, în urma venirii mai multor ordine şi congregaţii religioase catolice în Moldova s-au înfiinţat şi alte seminarii.

Dintre institutele şi seminariile care funcţionează în Dieceza de Iaşi amintim: Institutul Teologic „Sfântul Iosif" din Iaşi, Seminarul Teologic „Sfântul Iosif" din Bacău, Institutul şi Seminarul Teologic Franciscan din Roman, Seminarul Liceal Teologic Capucin „Fericitul Ieremia Valahul" din Oneşti, Facultatea de Teologie Romano-Catolică din Iaşi, Departamentul de Cercetare Ştiinţifică, Academia „Sfântul Augustin", Liceul Catolic „Sfântul Anton" din Bacău, Colegiul Sanitar Postliceal „Sfânta Lucia" din Iaşi, Şcoala de Cântăreţi Bisericeşti din Iaşi, Şcoala Postliceală „Fericitul Ieremia" din Iaşi.

## 2.5. Pregătirea intelectuală în Seminarul Catolic din Iaşi[76]

### 2.5.1. Norme generale privind pregătirea intelectuală

Chiar de la deschiderea Seminarului, episcopul Camilli a ţinut să traseze liniile după care se va ghida funcţionarea internă a acestei instituţii, precum şi normele necesare unei bune desfăşurări a activităţii de formare a candidaţilor la Ordinele sacre. Aceste norme sunt cuprinse în cele 20 de pagini ale «*Constitutiones et Regulae quaedam Seminarii Catholici Jassiensis*»[77]. În cele

[76] Informaţiile despre activitatea didactică din Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi sunt preluate în bună parte dintr-un studiu încă nepublicat al pr. Alois Moraru, *Seminarul catolic din Iaşi, 1886 – 29 septembrie – 1996*, 2 vol.

[77] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1886, ff. 87-91.

ce urmează vom încerca să desprindem din aceste Constituţii şi Norme câteva aspecte mai semnificative în ceea ce priveşte pregătirea intelectuală a seminariştilor, după care vom insera şi câteva norme din Regulamentul recent al Seminarului[78].

**a. Norme privind admiterea în Seminar**

Din partea I a primului Regulament (*Constitutiones*) deducem că primirea elevilor o face episcopul. „Se primesc copii catolici nu cu mult mai mici sau mai mari de 12 ani. Elevii trebuie să fie cetăţeni români şi sunt primiţi în urma unui examen" (n. 3).

Regulamentul din 1990 cuprinde norme mult mai precise în acest sens. Astfel, în Seminarul Catolic din Iaşi sunt admişi numai tineri de religie catolică, celibatari, legitimi, sănătoşi atât din punct de vedere fizic, cât şi psihic, provenind din familii catolice credincioase şi sănătoase, înzestraţi cu calităţi intelectuale, morale şi spirituale şi animaţi de dorinţa de a deveni preoţi în mod cu totul liber şi cu intenţie dreaptă. Dreptul de a admite candidaţi în Seminarul Teologic din Iaşi îl are episcopul diecezan de Iaşi, în funcţie de locurile disponibile şi de necesităţile pastorale. În Seminarul din Iaşi sunt admişi tinerii absolvenţi ai Seminarului Liceal „Sfântul Iosif" sau a oricărui alt liceu, cu diplomă de bacalaureat. Examenul de admitere are loc în prima jumătate a lunii iulie, la Iaşi, iar materiile de examen sunt următoarele: limba şi literatura română, religia (catehism şi istoria sacră), istoria României şi muzica. Absolvenţii Seminarului Liceal sunt admişi în anul I la Institutul Teologic pe baza diplomei de bacalaureat şi a cererii adresate episcopului de Iaşi (art. 27-34). Din 1995 s-a introdus şi un examen la limba latină şi o limbă modernă.

Odată cu afilierea Institutului Teologic Romano-Catolic din Iaşi la Universitatea din Lateran, în 1995, s-au subliniat din nou normele privind admiterea unui tânăr în Seminar: „Nel Seminario Maggiore Diocesano di Iaşi possono essere ammessi giovani di buona indole spirituale e morale, di sana costituzione fisica e psichica, che hanno ottenuto il Diplòma di maturità e desiderano portare a termine i loro studi filosofici e teologici in vista del sacerdozio. Il procedimento e i requisiti completi per l'ammissione nel Seminario sono specificati nel Regolamento allegato. L'ammissione è di competenza del Vescovo, coadiuvato dal Rettore del Seminario e la Comissione nominata dal Vescovo, che studierà singolarmente ciascuna domanda. Nel Seminario Diocesano di Iaşi non sono ammessi seminaristi esclusi da un altro seminario"[79].

**b. Norme privind limba de comunicare**

Încă din 1886 limba oficială a Seminarului catolic din Iaşi a fost limba română. Se prevedea folosirii limbilor moderne în anumite circumstanţe bine stabilite: „În chip deosebit, la recreaţie şi plimbare nimeni să nu vorbească o limbă pe care nu o înţeleg toţi elevii. La plimbare, chiar şi afară din oraş, nu

[78] Vom evita folosirea notelor bibliografice, deoarece ne limităm la analiza *Constitutiones et Regulae quaedam Seminarii Catholici Jassiensis* şi a Regulamentului din 1990.

[79] Cf. AITRC Iaşi, Fond neinventariat.

este iertat de a vorbi decât româneşte ori franţuzeşte" (nn. 2-7 din primul Regulament).

Limba de predare a fost întotdeauna cea română, exceptând materiile filosofice şi teologice din cursul superior care erau predate în limba latină. Noul regulament, din 1990, nu prevede nimic în acest sens.

**c. Norme privind orele de cursuri şi studiul**

Seminariştii trebuie să depună toată sârguinţa la studii, deoarece „Biserica are trebuinţă de preoţi sfinţi şi învăţaţi". De aceea primul Regulament prevedea printre Regulile de şcoală: „Fiecare să înveţe cât mai mult. În timp de studiu fiecare se va ocupa cu materiile de studiu. Dacă cineva socoteşte că are timp liber, să ceară de la superiori ceva ca să-l poată ocupa".

Conform Regulamentului din 1990, pe parcursul anilor de studiu seminaristul îşi va însuşi o formare intelectuală, filosofică şi teologică solidă. În acest scop: va folosi timpul destinat studiului, asimilând temeinic toate materiile prevăzute în program, şi se va strădui să obţină rezultate cât mai bune; va aprofunda cunoştinţele filosofice şi teologice prin lectură personală, atât în timpul anului academic, cât şi în timpul vacanţelor (art. 40).

**d. Norme pentru profesori**

Primul regulament nu prescria asemenea norme. În schimb Regulamentul din 1990, ca de altfel şi cel din 1981[80], urmând directivele Magisteriului Bisericii trasează câteva norme pentru profesori: activitatea didactică în Seminar trebuie să fie susţinută de un Corp profesoral; fiecare profesor al Seminarului Teologic din Iaşi este ales şi numit de episcopul diecezan, care va consulta în prealabil rectorul şi colegiul profesorilor, care pot propune candidaţii cei mai capabili. Numirea în funcţia de profesor nu este de natură definitivă; durata acestei funcţii rămâne la aprecierea episcopului. Membrii consiliului profesoral coordonează şi examinează împreună problemele referitoare la educaţia şi formarea viitorilor preoţi (art. 17-20). Menţionăm că, potrivit documentelor magisteriale, grupul de formatori, în jurul căruia trebuie să se construiască comunitatea educativă a seminariştilor, are un loc primordial în formarea viitorilor preoţi[81].

**2.5.2. Organizarea studiilor**

În cei 114 ani de la înfiinţarea Seminarului se pot evidenţia diferite structurări ale studiilor seminariale, în care s-a ţinut cont de pregătirea intelectuală cu care elevii veneau în Seminar. Dacă până în 1948 au fost primiţi în Seminar doar cetăţeni români, absolvenţi a 4 clase, după generalizarea învăţământului obligatoriu de 7, 8 şi 10 clase, programa analitică a fost adaptată acestor cerinţe.

*1. Perioada 1886-1939*. Încă din primii ani de funcţionare a Seminarului în

---

[80] Cf. Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi, *Institutio Sacerdotalis Seminarii Iassiensis (Regulamentul)*, Iaşi 1982, art. 27-38.

[81] Cf. Ioan Paul al II-lea, Exortaţia apostolică postsinodală *Pastores dabo vobis* privind formaţia preoţilor, nr. 66, în „EV", vol. 13, nr. 1479-1480.

structurarea programului de studiu s-a ţinut cont de experienţa altor seminarii catolice, dar şi de cerinţele învăţământului din România. Studiul ocupa cel mai mult timp din pregătirea seminariştilor. Iată de exemplu cum arăta programul zilnic al seminariştilor în această perioadă: $4^{30}$ – deşteptarea; $4^{50}$ – rugăciunea de dimineaţă; $5^{00}$ – meditaţia; $5^{30}$ – Sfânta Liturghie; $6^{00}$ – studiu; $7^{30}$ – micul dejun, rânduiala; $8^{00}$ – studiu; $9^{00}$-$11^{00}$ – cursuri; $11^{10}$ – studiu; $12^{00}$ – prânzul, vizită la Preasfântul Sacrament – apoi recreaţie; $13^{30}$ – rozariul; $14^{00}$ – studiu; $16^{00}$ – haustus, timp liber; $16^{30}$ – studiu, cursuri; $19^{00}$ – cina, vizită la Preasfântul Sacrament; $20^{00}$ – studiu; $20^{30}$ – pregătirea punctelor pentru meditaţie; $20^{45}$ – rugăciunea de seară; $21^{20}$ – culcarea[82]. Dacă înainte de anul 1900 structurarea studiilor în vederea formării la sacramentul preoţiei varia, după primul război mondial s-a stabilit următoarea organizare a studiilor: 4 clase elementare şi 8 ani de ştiinţe umaniste, dintre care 3 ani de filosofie şi 4 ani de teologie[83].

*2. Perioada 1939-1948*. Începând cu seria de elevi înscrişi în Seminar în 1939 se adoptă un nou program de studii: ei frecventau paralel atât Seminarul, cât şi Liceul de Aplicaţie din Iaşi, pentru ca la terminarea liceului să poată beneficia de diploma de bacalaureat, diplomă care nu putea fi eliberată de Seminar[84].

La 4 august 1948, în conformitate cu Legea pentru reforma generală a învăţământului din România, Seminarul a trebuit să-şi înceteze activitatea, iar seminariştii au fost nevoiţi să plece acasă. Clădirea de pe Copou a fost naţionalizată şi dată în folosinţa Şcolii Profesionale Metalurgice şi apoi Facultăţii de Medicină, pentru deschiderea unui cămin pentru studenţi. În urma legii de reorganizare a învăţământului, spre sfârşitul anului 1948 se înfiinţează la Alba Iulia un Institut Teologic Interdiecezan pentru studenţii de la toate episcopiile catolice din ţară. Acesta s-a deschis abia spre sfârşitul anului 1951, deoarece Ministerul Cultelor a întârziat elaborarea unui statut pentru învăţământul catolic din România. În acest sens s-a elaborat un regulament pentru Şcoala de Cantori a cultului catolic din R.P.R., cu sediul la Alba Iulia[85]. În 1952 s-a ivit posibilitatea şi pentru seminariştii ieşeni de a urma cursurile în acest seminar. Cei care au dorit să-şi continue formarea teologică au putut studia acolo până în 1956.

*3. Din 1956 până astăzi*. Datorită numărului mare al elevilor de la Şcoala de Cantori din Alba Iulia şi al studenţilor de la Institutul Teologic, imobilul Seminarului din Alba Iulia devenise insuficient[86]. Pentru soluţionarea acestei probleme, Ordinariul de Iaşi a intervenit la Ministerul Cultelor în vederea deschiderii unei filiale la Iaşi. La 3 octombrie 1956, în baza adresei Ministerului Cultelor nr. 15.519[87], ca răspuns la adresa Arhiepiscopiei de Bucureşti nr. 1668/28 iunie 1956, s-a deschis la Iaşi secţia română a Institutului

---

[82] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1908, ff. 365-366, 371.
[83] *Ibidem*, dosar 1/1934, ff. 2-27.
[84] Cf. AITRC Iaşi, dosar 12/1940, ff. 5-21.
[85] *Ibidem*, dosar 1/1956, ff. 25-28.
[86] *Ibidem*, dosar 14/1956, ff. 245-246.
[87] *Ibidem*, dosar 27/1956, f. 258.

Teologic Romano-Catolic de Grad Universitar Alba Iulia. Totodată s-a retrocedat şi clădirea de pe Copou, cursurile reluându-se abia la 26 noiembrie 1956[88].

Structura studiilor la începutul aceastei perioade a fost următorul: liceul era de patru ani, ciclul filosofic de trei ani şi ciclul teologic de trei ani. Acest sistem a rămas în vigoare până în anul 1977, când ciclul filosofic a devenit de doi ani, iar cel teologic de patru ani[89], conform dispoziţiilor date de Conciliul al II-lea de la Vatican.

Din 1975 a devenit obligatorie şcoala generală de 10 ani; din acest an cursurile Şcolii de Cantori au fost de numai doi ani (treapta a II-a de liceu)[90], iar la începutul anului şcolar 1977/78 s-a introdus o nouă structură a programului de studii: cursurile care aveau loc după-amiază au fost transferate dimineaţă, de la ora 8$^{oo}$ la ora 13$^{oo}$[91].

În vara anului 1995, cu ocazia tratativelor privind afilierea Institutului Teologic din Iaşi la Universitatea Teologică din Lateran s-a alcătuit un amplu raport despre pregătirea seminariştilor: „Formarea intelectuală (cf. CDC 248-252), în afară de formarea filosofico-teologică, trebuie să includă o amplă cultură generală care este foarte importantă în înţelegerea oamenilor şi în transmiterea Evangheliei. Formarea umană îşi propune să cultive virtuţile cele mai preţuite în convieţuirea umană şi un comportament corect în societate”[92].

### 2.5.3. Structurile de învăţământ

Chiar dacă în general s-a urmat aceeaşi schemă – studii de bază, studii liceale, studii filosofice, studii teologice, structurarea lor a fost diferită. Vom prezentăm pe scurt evoluţia structurii de învăţământ di Seminar.

*1. Studiile liceale.* Preşedintele Consiliului de Miniştri, Dimitrie Sturdza, scria: „Biserica nu poate decât să ajute la dezvoltarea în credincioşi a spiritului naţional, dragostea de patrie. Aceasta se îndeplineşte întotdeauna dacă clerul a primit, el însuşi înainte, o educaţie naţională în şcolile care l-au format în această direcţie”[93]. Încă de la înfiinţarea Seminarului s-a urmărit ca elevii să primească o educaţie intelectuală asemănătoare celor de vârsta lor ce se pregăteau în alte licee. Majoritatea materiilor se predau după programele analitice liceale, din manuale aprobate de Ministerul Învăţământului în fiecare an. Deşi calitatea pregătirii din Seminar a fost întotdeauna una temeinică, nu în toate perioadele studiile liceale din Seminar au fost echivalate cu cele de Stat. Aşa cum am văzut anterior, în unele perioade s-a încercat şi frecventarea în paralel a liceelor de stat. Treptat, datorită programei asemănătoare cu cea a Statului a fost facilitat şi transferul elevilor în alte licee. De exemplu, după ce clădirea Seminarului a fost distrusă în noaptea de 5/6 iunie 1944, elevii

---

[88] *Ibidem*, dosar 31/1956, f. 270.
[89] *Ibidem*, dosar 4/1977, f. 70.
[90] *Ibidem*, dosar 3/1975, f. 3.
[91] *Ibidem*, dosar 14/1978, f. 78.
[92] *Ibidem*, fond neinventariat.
[93] *Ibidem*, dosar 58/1899, f. 195.

Seminarului au nevoiţi să continue studiile în liceul „Mihail Pavel” din Beiuş[94]. După aceste evenimente Pr. Gaspar Bachmeier a cerut conducerii Liceului Român Unit „Samuil Vulcan” din Beiuş ca seminariştii să fie primiţi în vederea continuării studiilor liceale[95].

*2. Studiile filosofice*. După terminarea liceului, cei care voiau să devină preoţi trebuiau să urmeze cursurile filosofice, de doi sau trei ani, în funcţie de directivele Bisericii. După al II-lea Conciliu ecumenic de la Vatican, durata acestor studii a fost stabilită la patru semestre. La început studiile filosofice includeau numeroase obiecte de cultură umanistă, de aceea filosofia se preda în limba latină, iar restul obiectelor (istorie, geografie, aritmetică, matematică, ştiinţe naturale etc.) în limba română[96]. Treptat, „disciplinele laice” au fost excluse din studiile filosofice, menţinându-se doar filosofia – cu toate ramurile ei – şi istoria filosofiei. De asemenea, se studiau limbile clasice şi unele discipline de pregătire pentru studiile teologice. Pe lângă materiile predate de profesori, seminariştii trebuiau să participe la unele colocvii şi *exercitationes*, în cadrul cărora ei puteau să-şi manifeste convingerile filosofice personale şi să analizeze critic unele curente filosofice.

*3. Studiile teologice*. După absolvirea studiilor filosofice care de cele mai multe ori erau urmate de un examen *ex universa philosophiae*, urmau cursurile teologice de trei sau patru ani. Conform directivelor Conciliului al II-lea de la Vatican acestea sunt de opt semestre, în care sunt studiate disciplinele teologice: biblice, dogmatice, morale, liturgice, pastorale, canonice şi spirituale. Mai recent s-au introdus şi unele cursuri opţionale şi câteva discipline pedagogice. Se insistă mult asupra formării unui discernământ teologic, dar şi asupra capacităţii studentului de a transmite credinţa, de a o propune în mod adecvat oamenilor de astăzi, ţinând cont de cerinţele şi aspiraţiile lor[97]. Studiile teologice sunt orientate spre o autentică formare pastorală. în acest sens fiind necesar un echilibru între timpul destinat formării ştiinţifice şi cel dedicat iniţierii pastorale[98].

*4. Orientarea pregătirii intelectuale spre formarea pastorală*. Viitorul preot va fi păstorul spiritual al unor oameni adulţi, informaţi şi chiar critici, deoarece trăieşte într-o lume dominată de numeroase probleme de ordin moral şi de indiferentism religios, căruia trebuie să îi ofere răspunsuri bazate pe un fundament doctrinal solid. De aceea, el trebuie să aibă o ştiinţă şi o cultură corespunzătoare, care să facă posibil contactul cu omul modern şi ideile sale[99]. Aşadar, întreaga formare intelectuală a seminaristului are un dublu scop: în primul rând să servească şi să dea un fundament propriei credinţe, iar în al

---

[94] *Ibidem*, dosar 1/1944, f. 37.
[95] *Ibidem*, dosar 1/1944, ff. 2-5.
[96] *Ibidem*, dosar 58/1899, f. 196.
[97] Cf. Conciliul Ecumenic al II-lea de la Vatican, *Optatam totius* (*OT*) nr. 16 şi 19; cf. Ioan Paul al II-lea, *Pastores Dabo Vobis* (*PDV*), nr. 53; cf. *Evangelium Vitae* (*EV*), vol. 13, nr. 1417-1421.
[98] Cf. *Assemblée Plénière des Évêques de France*, p. 3.
[99] Cf. M. Maciel, *La formazione integrale del sacerdote*, Ed. Città Nuova, Roma, 1991, p. 163-164.

doilea rând să-l ajute să fie eficace din punct de vedere pastoral[100].

Textul de referinţă în orientarea pregătirii intelectuale spre formarea pastorală a fost cel din *Optatam totius*, nr. 21, în care se afirmă: „Seminariştii, trebuind să-şi însuşească arta apostolatului nu numai în teorie, ci şi în practică şi să poată acţiona pe răspundere proprie şi în colaborare cu alţii, să fie iniţiaţi în practica pastorală prin activităţi bine alese, încă din perioada de studii şi în timpul vacanţelor”[101].

### 2.5.4. Evaluarea pregătirii intelectuale

**1. Examenul de admitere în Seminar**

*a) pentru studiile liceale*

Din partea I a primului regulament al Seminarului reiese că primirea elevilor o făcea episcopul: „elevii sunt primiţi în urma unui examen de admitere” (nr. 3). Acest examen era la început foarte sumar (scrisul şi cititul)[102], deoarece mulţi dintre elevi nu frecventaseră decât şcolile săteşti.

După redeschiderea Seminarului (1956), Departamentul Cultelor a limitat numărul celor admişi în Seminar, deşi candidaţii erau numeroşi, iar examenul de admitere era decisiv[103]. Probele la care se susţineau examene erau: limba şi literatura română, gramatica limbii române, istoria sacră, catehismul şi muzică vocală[104].

După 1990, examenele de admitere în Seminarul liceal se dădeau fie după clasa a VIII-a, la limba şi literatura română, matematică, istoria sacră şi muzica vocală[105], fie după clasa a X-a, la limba şi literatura română, catehism, istoria sacră şi muzica vocală[106]. Din 1994, anul în care Seminarul liceal s-a mutat la Bacău, examenul de admitere este format din două faze: o probă de aptitudini (cultură generală catehetică şi biblică) şi una scrisă (limba şi literatura română şi matematică) conform programei de Stat. Spre exemplu în vara anului 1994 (27 iunie – 7 iulie) examenele s-au desfăşurat astfel: probele de aptitudini au avut loc la Iaşi, Roman, Bacău şi Oneşti, iar proba scrisă la Iaşi[107].

*b) pentru studiile filosofice şi teologice*

Pentru candidaţii care absolveau liceul la Stat, admiterea în Seminarul catolic din Iaşi se făcea în urma unui examen la următoarele materii: limba şi literatura română, religia (catehism şi istoria sacră), istoria României şi muzica.

După 1990 probele de admitere au variat. Absolvenţii Seminarului liceal au fost admişi în anul I la Institutul Teologic pe baza diplomei de bacalaureat şi a cererii adresate episcopului de Iaşi. După 1995 ei trebuie să susţină un examen

---

[100] Cf. E. Dal Covolo - A.N. Triacca, *Sacerdoti per la nuova evangelizzazione*, Libreria Ateneo Salesiano, Roma, 1994, p. 294.

[101] Conciliul Ecumenic al II-lea din Vatican, *OT,* nr. 21.

[102] Cf. AITRC, dosar 58/1908, f. 354; dosar 58/1911, ff. 460-461.

[103] Cf. AITRC Iaşi, dosar 12/1958, ff. 52-53.

[104] *Ibidem*, dosar 12/1976, f. 103.

[105] *Ibidem*, dosar 12/1990, f. 131.

[106] *Ibidem*, dosar 12/1990, f. 136.

[107] *Ibidem*, dosar 12/1994, ff. 144-148.

constând în următoarele probe: test de cultură generală, limba română (programa de bacalaureat), limba latină şi o limbă modernă[108].

**2. Examenul de maturitate**

Pentru încadrarea Seminarului în sistemul naţional de învăţământ, episcopul Dominic Jaquet (1895-1903) a apelat la autorităţile competente pentru ca studiile liceale să fie recunoscute. Răspunzând unei scrisori a episcopului din 31 ianuarie 1898, în care se descria situaţia Bisericii Catolice din Dieceza de Iaşi, preşedintele Consiliului de Miniştri, Dimitrie Sturza, a acordat această facilitate[109], dar nu pentru mult timp. De aceea, elevii admişi în 1939 au frecventat atât Seminarul, cât şi Liceul de Aplicaţie din Iaşi, pentru ca la terminarea liceului să poată beneficia de diploma de bacalaureat, diplomă care nu putea fi eliberată de Seminar[110]. De aceea, au susţinut examenul de bacalaureat în vara anului 1947 la Liceul „Costache Negruzzi", alături de cei 30 elevi ai seriei liceului[111].

După reorganizarea învăţământului din România (1948), absolvenţii Şcolii de Cantori nu au putut beneficia de diploma de bacalaureat. Acest lucru se va reglementa abia după 1989. Ca urmare a cererilor din 1990, la 23.05.1991 ministrul Învăţământului şi Ştiinţei, Gheorghe Ştefan, modifică Ordinul 8590/16.07.1990 şi dispune echivalarea diplomelor absolvenţilor Seminarului teologic, din perioada 1948-1991, cu diploma de bacalaureat[112]. Conform dispoziţiei Ministerului Cultelor 4529/5.06.1990, pentru ca elevii să poată obţină diploma de bacalaureat, era necesar ca disciplinele „laice" să fie predate de profesori avizaţi de Ministerul Învăţământului. Prin urmare, au fost angajate numeroase cadre didactice specializate[113] şi astfel problema validării examenului de maturitate a fost rezolvată.

**3. Examenul de bacalaureat în teologie (de licenţă)**

La începutul acestui secolului, rectorul F. Wiercinski a insistat foarte mult ca Seminarul din Iaşi să aibă dreptul de a acorda titluri academice[114], proiect ce nu a putut fi realizat.

Înainte de instituirea examenelor de bacalaureat în teologie, aşa cum prevede structura studiilor actuale, erau stabilite examenele de licenţă în teologie (în esenţă era acelaşi examen, dar fără o recunoaştere din partea unei universităţi bisericeşti). Lucrarea de licenţă trebuie elaborată în ultimul an de teologie. Avea în medie 30 de pagini, iar calificativul trebuia să fie consemnat în diploma de absolvire a Institutului, fiind vizată şi de Departamentul Cultelor[115].

---

[108] *Ibidem*, dosar 12/1995, ff. 248, 253-255.
[109] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1899, f. 195.
[110] *Ibidem*, dosar 12/1940, ff. 5-21.
[111] Cf. *Liceul Internat „Costache Negruzzi" Iaşi - Centenar 1895-1995*, ed. Polirom, Iaşi 1995, p. 470.
[112] Cf. AITRC Iaşi, dosar 1/1991, f. 8.
[113] *Ibidem*, dosar 4/1990, ff. 55-60; dosar 14/1990, f. 153; dosar 14/1991, ff. 186-187.
[114] Cf. I. Jicmon, *Un vajnic luptător,* în *Volum festiv...*, p. 19.
[115] Cf. AITRC Iaşi, dosar 58/1974, f. 22.

Conform acordului încheiat în 1995 între Facultatea de Teologie a Universităţii din Lateran şi Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi, pentru ca un student să obţină titlul de bacalaureat în teologie, în ultimul an de studiu trebuie să prezinte o lucrare scrisă asupra unei teme exegetice, dogmatice, morale, pastorale etc., sub coordonarea unui profesor din Seminarul de la Iaşi. Aceasta trebuie să fie prezentată în faţa unei comisii care are ca preşedinte un reprezentant al Facultăţii de Teologie din Lateran[116]. Prima promoţie care a susţinut examenul de bacalaureat în teologie în forma aceasta a fost cea din 1996, în faţa Mons. Renzo Gerardi, care a fost preşedintele comisiei de verificare.

În urma analizei noastre cu privire la fondarea şi activitatea Seminarului Catolic Diecezan „Sf. Iosif" din Iaşi de la înfiinţarea sa şi până în prezent, putem afirma că această instituţie a învăţământului universitar catolic, chiar dacă pentru mult timp nu a fost recunoscută ca atare, pe lângă formarea specifică la sacramentul preoţiei a seminariştilor care s-au format în cadrul său, a reprezentat cu cinste preocuparea Bisericii Catolice din Moldova de a promova valorile spirituale şi umane.

Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi se prezintă astăzi ca o instituţie bine definită în cadrul Bisericii Catolice, promotoare a culturii. Datorită activităţii corpului său profesoral au fost publicate după 1990 numeroase lucrări de specialitate în diferite domenii (filosofie, dogmatică, teologie, istoria religiilor, istoria Bisericii, drept canonic, literatură, etc.), iar prin iniţiativa unor membrii ai săi s-a putut înfiinţa în anul 2002 **Facultatea de Teologie Romano-Catolică** din cadrul Universităţii „Alexandru Ioan Cuza". Acest eveniment a marcat o realizare de o deosebită importanţă pentru activitatea culturală a Bisericii Catolice din Moldova, fiind forma de învăţământ superior care se adresează în special laicilor catolici, şi care, în acelaşi timp, oferă un cadru instituţional şi Seminarului Major al Diecezei de Iaşi (începând cu anul academic 2009-2010), ai cărui membri, prin înscrierea la Facultatea de Teologie Romano-Catolică, specializarea „Pastorală", pot beneficia de recunoaşterea studiilor universitare din partea Statului.

### 2.6. Facultatea de Teologie Romano-Catolică-Universitatea „Al.I.Cuza", Iași

Activitatea desfăşurată în cadrul Facultăţii de Teologie Romano-Catolică urmăreşte formarea de profesori şi specialişti pentru învăţământul preuniversitar şi universitar, cercetare ştiinţifică, instituţii bisericeşti etc. Facultatea asigură, de asemenea, prin programele sale, formarea continuă şi însuşirea celor mai recente informaţii de specialitate pe plan naţional şi internaţional. Prin ceea ce se întreprinde în plan didactic şi cel al cercetării ştiinţifice se urmăreşte asigurarea excelenţei în cadrul acestora şi oferirea de programe care să satisfacă o paletă cât mai largă de cerinţe educaţionale. Un alt

[116] *Ibidem*, dosar 1/1995, f. 64.

obiectiv urmărit constant este dezvoltarea legăturilor didactice şi ştiinţifice cu cât mai multe instituţii de învăţământ superior din Europa.

### 2.6.1. Conţinutul procesului de învăţământ

Facultatea a funcţionat de la începu cu trei duble specializări: a. teologie romano-catolică didactică – Limbi şi literaturi străine (engleză); b. teologie romano-catolică didactică – Limba şi literatura română; c. Teologie romano-catolică didactică – Asistenţă socială. Durata studiilor în ciclul de licenţă era de patru ani, cursuri la zi.

Conform planurilor de învăţământ din primul an de existenţă al facultăţii, disciplinele teologice ocupau aproape jumătate din numărul total al orelor de predare. De exemplu, pentru dubla specializare teologie-engleză (folosesc o formă prescurtată a specializărilor), în anul I erau cinci discipline teologice şi 8 din zona lingvistică, informatică, educaţie fizică; în anul II erau şase discipline teologice şi şapte din celelalte zone; în anul III, erau 11 discipline teologice şi şase din celelalte domenii, prevalent lingvistice; în anul IV de studii, la fel, 11 discipline teologice şi şapte din celelalte domenii. Numărul orelor de predare săptămânale era între 20 şi 24 de ore.Toate disciplinele erau cuprinse în patru categorii: fundamentale, de specialitate, opţionale şi facultative.

Pentru dubla specializare teologie – română, în anul I erau 5 discipline teologice şi 15 din domeniul lingvistic şi alte domenii; în anul II, şase de teologie şi 10 din alte domenii; în anul III, 11 de teologie şi cinci din alte domenii; în anul IV de studii, 10 discipline teologice şi 10 din alte domenii.

Alături de acest plan de învăţământ al dublelor specializări, trebuie menţionat modului psiho-pedagogic, cuprinzând şase discipline şi două pachete opţionale, fiecare pachet cuprinzând câte şapte discipline fiecare. Numărul total al orelor de predare pentru disciplinele obligatorii era de 336, iar pentru pachetele opţionale câte 42 de ore pentru fiecare pachet.

Pentru dubla specializare teologie – asistenţă socială, în anul I erau şase discipline teologice şi 12 din domeniul asistenţei sociale, al limbilor, educaţiei fizice şi informaticii; în anul II, erau şase discipline teologice şi 14 din alte domenii; în anul III, erau 11 discipline teologice şi 11 din alte domenii, iar în anul IV erau 10 discipline teologice şi 9 din alte domenii. Numărul orelor de predare varia de la 21 la 27 de ore săptămânale.

In ceea ce priveşte zona teologiei, disciplinele din planurile de învăţământ erau o copie redusă a ceea ce se preda în Institutul Teologic Roman-Catolic din Iaşi, exceptându-se ceea ce este specific formării unui preot. In ordinea importanţei, disciplinele teologice sunt următoarele: Teologie dogmatică, teologie morală, ştiinţe biblice, filozofie, istoria filosofiei, istoria Bisericii, istoria religiilor, liturgică,

catehetică, muzică sacră, patristică, ecumenism, misiologie, noţiuni de drept canonic, teologie spirituală, limbi biblice (latină şi greacă).

În privinţa desfăşurării procesului didactic în Facultatea de Teologie Romano-Catolică este în vigoare, din anul universitar 2005-2006, „programul Bologna", folosindu-se sistemul ECTS (sistemul european de credite transferabile). La master a fost aprobat un program cu titlul: Strategii ale caritătii creştine.

În cadrul Facultăţii, planurile de învăţământ sunt stabilite conform dispoziţiilor legale în vigoare. Programele analitice sunt aprobate de Consiliul facultăţii. Structura lor include următoarele componente: obiectivele disciplinelor de studiu, conţinutul pe capitole şi teme, modalităţile de evaluare a cunoştinţelor studenţilor şi bibliografia de fundamentare a domeniului. Periodic, cadrele didactice elaborează suporturile de curs necesare bunei pregătiri a studenţilor.

Programele de studiu sunt detaliat formulate în funcţie de rezultatele aşteptate prin învăţare, care corespund unei calificări universitare. Fiecare program de studiu/specializare din cadrul Facultăţii se bazează pe corespondenţa dintre rezultatele în învăţare şi calificarea universitară. Programul de studiu are forma unui pachet de documente care include: obiectivele generale şi specifice ale programului; planul de învăţământ cu ponderile disciplinelor exprimate prin credite de studiu ECTS şi cu disciplinele ordonate succesiv în timpul de şcolarizare; programele tematice sau fişele disciplinelor incluse în planul de învăţământ, respectiv rezultatele în învăţare exprimate în forma competenţelor cognitive şi afectiv-valorice care sunt realizate de o disciplină; modul de examinare şi evaluare la fiecare disciplină, ţinând cont de rezultatele planificate; modul de organizare şi conţinuturile examenului de finalizare a studiilor, ca examen sumativ care certifică asimilarea competenţelor cognitive şi profesionale ce corespund calificării universitare.

Programele de studiu sunt unitare ca structură, dar se diferenţiază în realizarea lor în funcţie de mijloacele utilizate în forma de învăţământ. Conţinutul programelor de studiu se reînnoieşte permanent prin introducerea cunoştinţelor noi rezultate din cercetarea ştiinţifică (proprie, la nivel naţional şi internaţional), prin analize colegiale şi cu studenţii şi absolvenţii facultăţii. Relevanţa cognitivă şi profesională a programelor de studiu este definită în funcţie de ritmul dezvoltării cunoaşterii din domeniu, în funcţie de cerinţele pieţei muncii şi al calificărilor.

Activităţile de curs şi, mai ales, cele de seminar, utilizează frecvent metode active precum problematizarea, demonstraţia, prelegerea activizată etc. Cadrele didactice urmăresc în principal proiectarea metodelor de predare-învăţare centrate pe student, cu mai puţin accent pe responsabilitatea tradiţională de a transmite doar informaţii. Relaţia dintre student şi profesor este una de parteneriat, în care fiecare îşi asumă responsabilitatea atingerii rezultatelor învăţării. Rezultatele învăţării sunt explicate şi discutate cu studenţii din perspectiva relevanţei acestora pentru dezvoltarea lor. Cadrele

didactice folosesc dialogul cu studenţii şi noile tehnologii (e-mail şi web) şi materiale auxiliare, precum planşeta grafică şi videoproiector.

Cadrele didactice ale facultăţii au stabilite ore de consultanţă pentru studenţi. S-au stabilit îndrumători pentru fiecare an de studiu, care oferă studenţilor lămuriri din punct de vedere didactic. Prin activitatea didactică şi de cercetare ştiinţifică desfăşurată, cadrele didactice ale facultăţii urmăresc asigurarea excelenţei, promovarea ştiinţei în spiritul valorilor democraţiei, adecvarea cunoştinţelor şi abilităţilor absolvenţilor la cerinţele pieţei muncii.

Cu ajutorul aplicaţiei eSims studenţii îşi pot urmări situaţia şcolară. Pe site-ul facultăţii, care este actualizat periodic, sunt informaţii privind istoricul facultăţii, conducerea şi cadrele didactice, planul strategic şi operaţional, specializări, resurse materiale, perfecţionarea cadrelor didactice din învăţământul preuniversitar, informaţii pentru studenţi (şcolaritate, cazări, burse etc.).

Formele de evaluare a studenţilor (centrate pe rezultatele învăţării şi concepute astfel încât să orienteze studenţii spre învăţarea creativă), criteriile de acordare a notelor şi bibliografia necesară sunt stabilite de cadrul didactic titular al disciplinei, aprobate în departament şi aduse la cunoştinţă studenţilor la începutul fiecărui semestru de studiu. Fiecare curs este astfel proiectat încât să îmbine predarea, învăţarea şi examinarea.

Admiterea la Facultatea de Teologie Romano-Catolică se desfăşoară sub forma concursului de dosare, în ordinea strict descrescătoare a mediilor, cu criterii de departajare a candidaţilor cu aceeaşi medie şi se bazează pe competenţele candidatului, neexistând criterii discriminatorii. Sunt două sesiuni de admitere: în iulie şi în septembrie.

Cunoştinţele, competenţele şi abilităţile dobândite sunt suficiente pentru a permite absolvenţilor să se angajeze pe piaţa muncii, să continue studiile universitare în ciclul următor (master în specializarea absolvită sau în oricare alte specializări, înscriere la doctorat, la şcoli de studii postuniversitare, la programe de perfecţionare) şi să înveţe permanent. Absolvenţii Facultăţii au posibilitatea de a fi absorbiţi de piaţa muncii în sistemul de învăţământ (preuniversitar), în instituţiile care angajează asistenţi sociali şi în instituţii proprii ale Bisericii Catolice.

Orientarea/reorientarea în carieră a studenţilor, consilierea privind valorificarea oportunităţilor de carieră se realizează şi prin intermediul CIPO (Centrul de Informare Profesională, orientare în carieră şi plasament). 85% dintre studenţi apreciază pozitiv mediul de învăţare oferit de către Facultate şi influenţa mediului academic asupra dezvoltării personale.

Fişa de evaluare anuală a activităţii cadrelor didactice se aprobă prin hotărâre a Senatului Universităţii şi cuprinde următoarele capitole: evaluarea contribuţiilor profesionale şi de cercetare ştiinţifică (în baza fişei de autoevaluare); evaluarea prestaţiei didactice şi de consiliere a studenţilor (în baza fişei de evaluare de către studenţi); evaluarea gradului de îndeplinire a obligaţiilor didactice (prezenţa la activităţile prevăzute în norma didactică) şi a respectării prevederilor Cartei Universităţii privind prestigiul şi interesele Universităţii şi ale comunităţii academice universitare; evaluarea gradului de

îndeplinire a unor obiective specifice stabilite în acord cu misiunea şi obiectivele universităţii, facultăţii, departamentului.

La primul capitol – evaluarea contribuţiilor profesionale şi de cercetare ştiinţifică – se iau în considerare: publicarea de articole, cărţi, monografii, manuale; conducerea de doctorat; conducerea sau participarea la realizarea contractelor de cercetare; participarea la simpozioane de specialitate în ţară şi în străinătate; organizarea şi sprijinirea unor activităţi studenţeşti (conducerea de cercuri ştiinţifice şi seminarii ştiinţifice studenţeşti, de formaţii studenţeşti).

Evaluarea personalului didactic de către studenţi se face conform precizărilor din Regulamentul privind încadrarea, evaluarea şi promovarea personalului didactic şi de cercetare ştiinţifică, în baza unui chestionar. Evaluarea realizată de către studenţi se referă la următoarele aspecte: desfăşurarea integrală a activităţilor prevăzute în orar; folosirea învăţământului interactiv; claritatea şi utilitatea informaţiilor prezentate; calitatea şi varietatea mijloacelor de predare folosite; ponderea punctului de vedere propriu al cadrului didactic în informaţia oferită; consilierea studenţilor. La chestionar răspund benevol numai studenţii care au urmat acea disciplină. Rezultatul evaluării este confidenţial şi este adus la cunoştinţa cadrului didactic evaluat şi discutat cu acesta de către decanul facultăţii. Rezultatele evaluării de către studenţi a cadrelor didactice din facultate sunt analizate în vederea transparenţei şi a formulării de politici privind calitatea instruirii.

Evaluarea gradului de îndeplinire a unor obiective specifice se referă la: iniţierea, conducerea, participarea la elaborarea şi derularea unor programe şi activităţi de interes major pentru universitate sau facultate; participarea la comisii de specialitate în ţară şi străinătate; participarea în asociaţii ştiinţifice şi profesionale; participarea în colective de redacţie ale unor reviste ştiinţifice; organizarea de manifestări ştiinţifice.

Promovarea personalului didactic depinde de rezultatele evaluării, în care sunt avute în vedere şi rezultatele evaluării colegiale.

### 2.6.2. Cercetarea ştiinţifică

În cadrul Facultăţii de Teologie Romano-Catolică, activitatea de cercetare se desfăşoară conform planului individual pe care şi-l stabileşte fiecare cadru didactic. Valorificarea cercetării se realizează prin editarea de lucrări ştiinţifice, cursuri speciale, cărţi, studii şi articole apărute în publicaţii recunoscute pe plan naţional şi internaţional, precum şi prin actualizarea permanentă a cursurilor predate studenţilor. De asemenea, cadrele didactice participă prin intermediul mass-media la diseminarea rezultatelor cercetării.

Câteva din direcţiile de cercetare ale Facultăţii de Teologie Romano-Catolică, prezente în studiile publicate în diferite publicaţii de specialitate sunt:

- interdisciplinaritatea dintre domeniile teologie, filozofie, istorie şi sociologie;
- competitivitatea învăţământului la nivel de studii de licenţă cu programe similare din instituţii europene;
- dezvoltarea de noi orientări în domeniul teologie care să favorizeze o mai bună inserare a absolvenţilor în piaţa muncii;

- contribuţia studenţilor şi profesorilor Facultăţii la promovarea unor activităţi specifice ale Bisericii Catolice;
- promovarea unui dialog cultural şi religios cu Biserici şi comunităţi ecleziale.

În cadrul Facultăţii de Teologie Romano-Catolică a Universităţii "Al. I. Cuza" din Iaşi funcţionează un Departament de Cercetare, ale cărui obiective principale sunt: dezvoltarea cercetării în promovarea identităţii culturale catolice şi a asistenţei sociale, oferirea unui răspuns prompt şi complet cerinţelor educative şi culturale ale lumii contemporane, promovarea valorilor umanistice creştine şi a celor democratice în ceea ce priveşte realitatea socială şi relaţiile interumane, realizarea unei deschideri interculturale şi interreligioase la nivel naţional, dar şi internaţional, contribuind astfel la formarea unui "om european", deschis larg valorilor culturii laice şi creştine, valori ce au clădit Europa şi o vor susţine în continuare.

Departamentul promovează formarea continuă, teoretică şi practică a personalului angajat, respectând standarde general acceptate la nivel naţional şi internaţional, sprijină implicarea directă în viaţa Bisericii locale şi în munca de ameliorare a realităţilor concrete prin participarea la activităţi de formare-perfecţionare, în cadrul Universităţii "Al.I.Cuza" sau al altor instituţii competente, promovează un spirit de deschidere academică, de cooperare şi integrare universitară.

Departamentul de Cercetare funcţionează pe baza unor granturi, contracte şi proiecte încheiate cu organisme şi instituţii interne şi internaţionale, laice şi confesionale, catolice, inclusiv O.N.G.-uri ce dezvoltă activităţi de promovare socială a persoanelor defavorizate (Departamentul de Cercetare colaborează cu Episcopia Romano-Catolică din Iaşi, cu Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif" din Iaşi şi cu Centrul Diecezan Caritas din Iaşi, în baza acordurilor de parteneriat încheiate). Acest Departament sprijină activităţi de promovare a sectorului de politici sociale şi pe cel al asistenţei sociale aplicate, în special pe domeniile fixate drept priorităţi de cercetare, în general prin contracte de cercetare aplicativă şi prin workshop-uri cu participare naţională şi internaţională, seminarii, conferinţe, publicaţii ştiinţifice etc.

În cadrul Departamentului de Cercetare sunt abordate teme ce privesc multiculturalitatea, dialogul intercultural şi interconfesional, dezvoltarea personală şi morală, integrarea în diversitate, identitate şi reciprocitate etc:

- cercetarea în domeniul teologiei comparate şi a istoriei comparate a religiilor;
- cercetarea raporturilor dintre teologie, filosofie şi viaţa Bisericii;
- dialogul teologic şi ecumenic cu Biserica Ortodoxă şi cu celelalte culte şi forme de organizare religioasă din România;
- studierea elementelor de tradiţie şi sacralitate din zona Moldovei;
- iniţierea de programe de formare continuă destinate studenţilor, profesorilor, cercetătorilor şi asistenţilor sociali;
- organizarea de sesiuni ştiinţifice şi simpozioane naţionale şi internaţionale pe diferite teme de cercetare, legate de analiza teologică a societăţii contemporane;

- crearea unei colecţii publicistice în care se vor publica rezultatele cercetărilor precum şi traducerile unor lucrări de specialitate realizate în cadrul Departamentului;
- studii de istorie bisericească contemporană;
- instituirea de arii de cercetare teologică în diferite domenii şi în colaborare cu diverse instituţii de învăţământ şi de cercetare din ţară şi străinătate;
- cercetare teologică în domenii noi precum ecoteologia şi bioetica;
- cercetare în domeniul pedagogiei creştine catolice la nivel teoretic şi aplicativ;
- traducerea de studii şi cărţi din domeniul teologic în limba română;
- analiza ştiinţifică a potenţialului recuperativ al sacramentelor Bisericii Catolice.

Prin urmare, în învăţământul catolic din Moldova se poate vorbi despre o complementaritate a structurilor sale de grad universitar: Institutul Teologic Romano-Catolic din Iaşi şi Institutul Teologic Franciscan din Roman oferă o pregătire adecvată candidaţilor la preoţie, iar Facultatea de Teologie Romano-Catolică din cadrul Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" este destinată, în principiu, laicilor catolici.

Anul 2012